

A
Somogyi Balatonpart
KÖZSÉGEI
mint
Nyaraló és fürdőhelyek.

Irta :

Dr. Szaplanczay Manó
vármegyei tiszt főorvos.

Kaposvár,
Nyomatott Röthler György könyvnyomdájában
1896.

Méltóságos

vizeki Tallián Gyula

főispán urnak

mint

a Balaton-kultusz lelkes barátjának

mély tisztelete jeléül ajánlja

a szerző.

GYEIKÖNYVTÁR
M 27-108
KAPOSVÁR

Áll. ellen.
2002/2003

1969

Ajánlás.

A szép Balatonról sokat irtak és beszéltek már régebben is ; a pompás „Magyar tengert” mindenkor úgy tekintették, mint egy szép csillogó ékszer, melyet a sors kiváló kegye helyezett el a magyar haza földén.

A régiek izlésének a kies zalai, veszprémi part inkább megfelelt ; a regényes hegyormokra építették fel sasfészkeiket s a Balatonra hajló lejtős oldalakat nemes szőlőkkel plántálták be.

Kisfaludy Sándor, a Balaton túlsópartjának híres költője népszerűvé tette regéivel a daliai idők már romba dőlt emlékeit, a büszke lovagvárakat s a regényes táját, mi bizonyára nagyban hozzájárult ahoz, hogy a Balaton túlsópartját maig is szívesen keresik fel a magyar turisták.

Közkönyelmi, egészségi vagy éppen közgazdasági szempontból a Balatont és főképen annak innenső partjait kihasználni azonban csak a legujabb időkben kezdték.

Mióta a déli vasut a Balaton vidékét távolabb vidékek lakóinak, de főképen a vonalirányba eső nagy városok lakosságának (Budapest, Szekes-Fehérvár, Nagy-Kanizsa) hozzáférhetővé tette, egyuttal feltárta, a somogyi Balatonpart apró és szerény községei nyaranta megteleittek fürdővendégekkel ; vagyonos, intelligens emberek.

rek, családok türték az egyszerű paraszt házakban való lakás összes kényelmetlenségeit, a csendes falu unalmát, hogy élvezhessék a Balatonban való fürdés kéjeit, melyeket a mi partunk sekélyes vize, finom, bársonypuha homokja és hullámverése nyújt.

A közönség kényelmi igényeit azonban a fürdés kiváló kellemeinek és előnyeinek felfedezése után már többé a faluk ki nem elégíthették s a kultura hamarosan tért foglalt a Balaton innenső partján is és csakhamar valóságos Balaton-kultuszszá fejlődött ki.

A Balatont többé nem csupán ékszernek tartják, hanem kihasználható, dúsan kamatozó kincsnek, melynek kiaknázására többféle tényező munkál közre.

A városi közönség igényei, választékosabb ízlése egy nagyszerű üzlet terrénumául tüntette fel a Balatonnak tengeri fürdökhöz hasonlatos innenső partját s a spekuláció ez alapokon tervezte és építette ki a minden modern kényelemmel kínáló Siófok fürdőt. Ennek a sikere buzdítólag hat s a kultura lépésről-lépésre foglal tért a Balaton mentén.

Finom ízléssel és helyes ösztönnel fedezi fel a közönség a hygienikus és kényelmi szempontból is alkalmasabb, kiesebb helyeket, aztán nyaraló telepeket, villákat épít azokon.

A parttulajdonosok is felhasználni igyekeznek a közönség körében fellendült Balaton-kultuszt, buzgalom és áldozatkészséggel igyekeznek parti birtokaikon kellemes tartózkodási helyeket teremteni. E téren kitűnnek gróf Zichy Béla,

gróf Hunyady Imre és gróf Széchenyi Viktor, kik már is nagyobb szabásu fürdő és nyaraló telepeknek vetették meg alapját Fonyódon, Balatonberényben és Földváron.

Somogyvármegye közönsége pedig e törekvés gyámolítására hatósági és társadalmi uton igyekszik minden lehetőt megtenni, hogy a balatonparti nyaralás élvezhetését minél általánosabbá s a nyaraló és fürdőtelepek feblődését minél gyorsabbá tegye.

Nagy összegekkel járult ahhoz, hogy a vármegye belsejét és a messzebb délvidéket a Balaton partjával összekötő viczinális vasutak kiépülhettek; a Balatonpart alkalmas pontjain hajókikötőket építtetett s a balatoni hajójárás biztosítására jelentékeny évi pénzsegélyvel járul; a part hosszában vonuló kocsiközlekedési utakat nagy költséggel tartja jó karban s hatósági és erkölcsi tekintélyével hat arra, hogy a part birtokosai, községek és magánosok a kopár területek befásítását minél előbb és nagyobb mértékben eszközöljék; kiváló gondot fordít a vidék egészségügyi és közbiztonsági érdekeire s a közigazgatásnak mindazon teendőket különös feladatává tette, melyek alkalmasak arra, hogy a vendégforgalom általuk, a hatóságok védelme, előzékenysége s a rend megtartása folytán minél nagyobb arányokban növekedjék.

Reméljük ennélfogva, hogy a Balatonpart kulturájának gyors fellendüléséhez kötött reménység nem fog utópiának bizonyulni, hiszen a kezdet munkája és beruházásai is garantirozzák már a fényes jövőt.

Mégis szükség van arra, hogy a Balatonpart mai állapota, az ott teljesített munka, beruházások, a víz és táj javai által nyújtott természet előnyei, tüzetes ismertetés útján minél tágabb körben legyenek közismerttekké.

Erre a célra szolgál Dr. Szaploneczay Manó Somogyvármegye tiszti főorvosának műve, mely a tárgy kiváló ismerete, pontos adatai s ezek bőséges magyarázása, ismertetése által tűnván ki, meggyőződésem szerint tájékoztatóul fog szolgálni mindazoknak, kik a szép Balaton iránt bárminő szempontból érdeklődnek és annak felvirágzását szívükön viselik.

Ez oknál fogva lett elhatározva, hogy e hasznos és érdekes művet Somogyvármegye kiadja s annak összes kiadási költségeit milleniumi alapjából fedezi; egyrésről a Balaton-kultusznak kíván szolgálni, másfelől pedig erkölcsi tekintélyével tesz bizonyosságot arról, hogy e műben foglaltak valóságok.

Orvosi tekintélyek állapították meg, hogy a balatoni fürdés és nyaralás a test megedzésére és főkép gyenge, görvélyes gyermekeknél rendkívüli gyógyító hatással van.

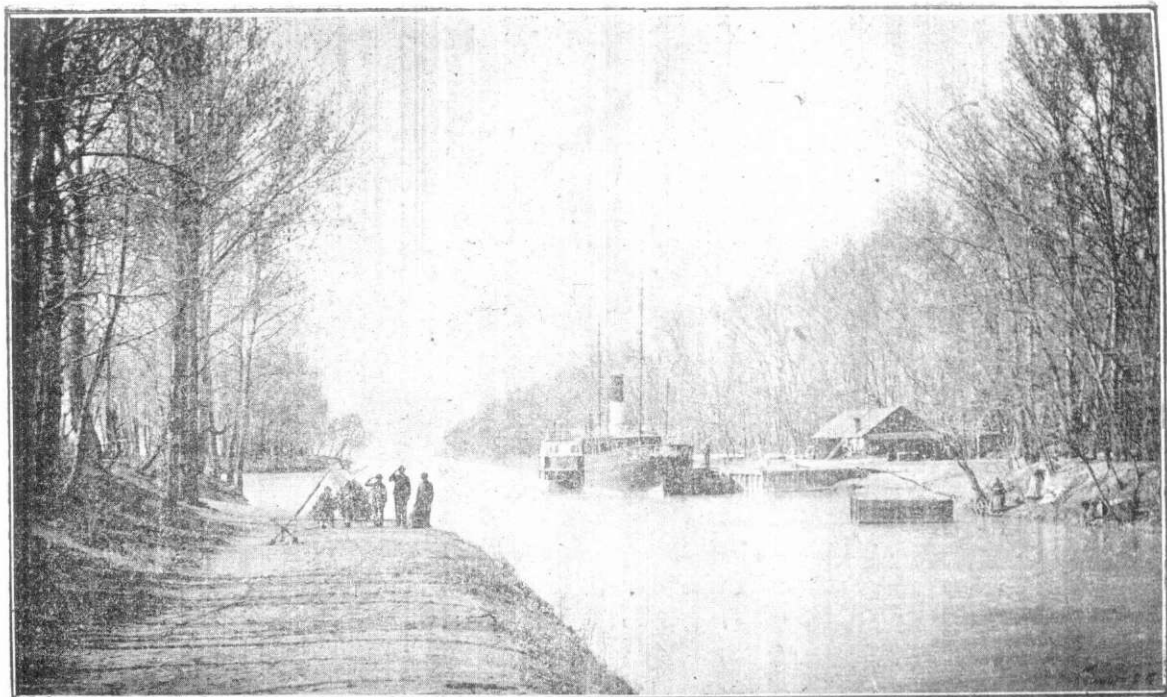
Somogyvármegye a humanitás szent ügyének kíván szolgálni, midőn egyuttal elhatározta azt is, hogy e könyv elárusításából befolyó teljes összeget, le nem vonva belőle a kiadással járó költségeket sem, a Balatonpart egy alkalmas pontján felállítandó sanatorium alapjára teszi le, mely intézetben szegénysorsu gyermekek fognak nyaranta elhelyezést, ápolást és eltartást nyerni.

Ajánlom ennelfogva e művet a nagyérdemű közönség szives figyelmébe, mint olyant, mely nagy hazai érdekeket s közegészségi, kényelmi, sőt humanitárius czélokat is kíván előmozdítani.

Somogyvármegye, Kaposvár, 1896. junius hóban.

Maár Gyula

Somogyvármegye alispánja.

A Sió torkolata.

A Balaton.

Somogyvármegye északi részén mintegy 74 kilométer hosszúságban az Adria felett 106 méter magasan terül el a szép Balaton tava, a magyar tenger. Ezt a nevet méltán viselheti, mert tényleg tenger maradvány és hullámverése is mása a tenger hullámverésének. Ez a maga nemében egész Európában páratlan tó, vizét a Zala folyóból számtalan patak és forrásból nyeri. Vize nem holt, hanem bár lassan, de folyton áramló tömeget képez, a mely körülmény egy magasabb pontról igen szépen látható. A vizi tömeg Keszthely felől áramlik Siófok felé, miután levezető csatornája a Sió. Gyönyörű vidéke, egészséges ozondus és vízpárával telt levegője, vizének só és szénsav tartalma, szénsavsók-ból és kovasavból álló finom iszapja, hullámverése és tiszta finom homokja által hivatva van arra, hogy okszerűen kihasználva és alkalmazva, az ideggyöngye és testedzést igénylő betegeknek, vérszegényeknek, különösen a görvély és angolkóros gyermekek és öregeknek valóságos jótevője legyen.*)

Sajnos, hogy Magyarországon a természetadta kincsek, különösen az ásványvizek, fürdő és a kedvező éghajlati viszonyokkal bíró helyek kihasználá-

*) A Balatonban való fürdés nemcsak üdíti az embert, hanem hullámverése izgatja az idegeket és így élénkül az összes szervek működése. Hogy a hullámverés mennyire hat az idegekre, láthatjuk abból, hogy huzamosabb ideig tartó fürdés, vagy erősebb hullámverések után annyira elbágyadunk, hogy alig van jártányi erőnk. Éppen ezért a Balatonban való fürdést

sára az újabb időkig vajmi kevés történt és éppen ezért évenként sok százezer frt vándorolt és vándorol még ma is a külföldre, pedig ugyanazt, de igen sok esetben még jobbat találhatnánk ide haza. Furcsa, hogy a ki teheti, inkább keresi fel a külföldi fürdő és nyaraló helyeket és inkább igyekszik megismerni a külföldet, mint hazáját, pedig nemcsak ásványvizeink, hanem klimatikus helyeink is vannak olyanok, minők a külföldiek, de nincs meg még az, amit ma egy fürdő vagy üdülő helytől okvetlenül megkívánunk, hogy: mindenki erszényéhez mérten találja meg kellemes otthonát, kényelmét és mindazt, a mire egy betegnek és üdülőnek, vagy szórakozást keresőnek okvetlen szüksége van.

A Balaton partvidéke kétrészsre osztható, az északnyugati és délkeletire; ezeknek egymástól egészen különböző sajátosságuk van. Mig az északnyugati part védett és így éghajlata melegebb, addig a délkeleti teljesen szabad, így éghajlata is kellemesebb, a folytonos légáramok miatt. Éppen így, mig az északnyugati part köveces és iszapos, igen nagy területen nádasokkal benőtt, addig a délkeleti tiszta finom homokkal borított, mint a leghíresebb északi és keleti tengerpartok, hol a gyermekek a homokban eljátszanak egész nap. De több helyen megtaláljuk már az árnyas séahelyeket is, hol a nap heve elől menedéket találunk. A somogyi part sivárabb a zalai partnál, mert nincs úgy benépesedve és nem is lesz mindaddig, mig a birtokosok a magán tőkét oda nem eresztik és így az építkezési kedvet nem emelik.

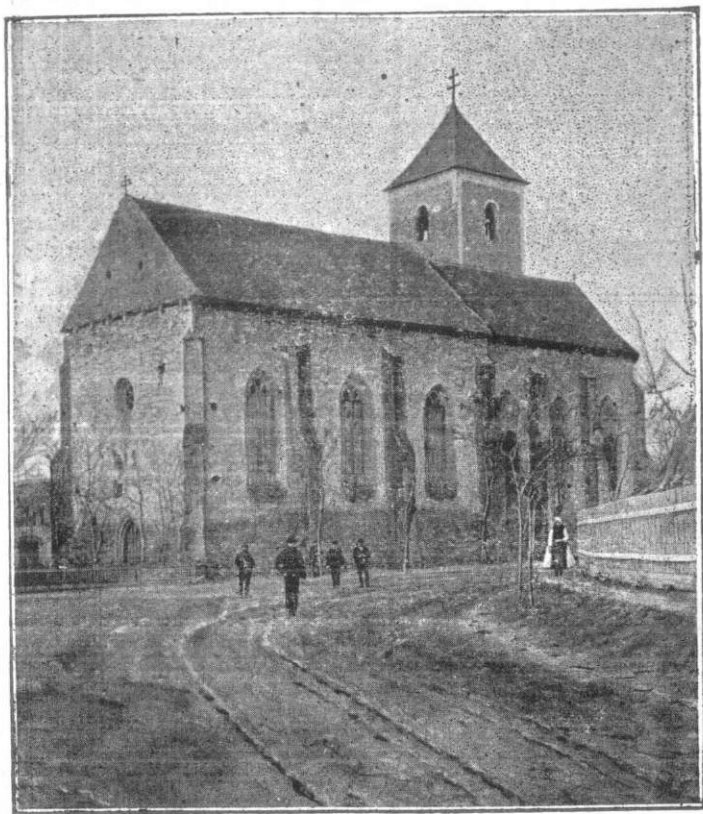
legjobb orvosi rendelet szerint végezni. A fürdés legkellemesebb és legüditőbb a délelőtti órákban, a délutáni fürdés után bágyadtság, izzadtság vesz erőt az emberen és idegeink valósággal elernyednek; a Balaton huzamosabb használata által bőrünk megedződik és így a meghűlések ellen jobban védettek leszünk.

A Balaton vizének gyógyító hatását már régen ismerik, sok évek óta keresi fel a vérszegény, a betegség után elgyengült és üdülni vágyó közönség. Különösen pedig a gyenge és beteges gyermekekkel bíró családok. Évről-évre fokozódik a Balatont járó közönség száma. A fürdés gyógyhatását legjobban mutatja az, hogy az otthon minden kényelemhez szokott uri családok heteken és hónapokon át laknak és jól érzik magukat egy kis földes szobában, nélkülözve minden kényelmet és drágán fizetve meg minden aprólékos dolgot. De szívesen teszik, mert úgy maguk, mint gyermekeik egészségüket visszanyerve, testükben megedzve és vérükben felfrissülve mennek haza.

Hogy a balatoni fürdők kihasználása, illetve ezen vidéken való nyaralás eddig nem vett olyan lendületet, a minőt megérdemelne, annak oka, hogy maguk a parttulajdonosok nem tettek érdekében ugyyszólván semmit. Eddigi fellendülését is leginkább idegeneknek köszönheti, kik szépségébe beleszerettek és látván nagy jövőjét, igyekeztek az érdeklődést minden irányban felkölteni. Partjai nagyrészt még mindig kopárak, nincs elegendő árnyék, a melegség és por pedig nagy. Újabb időben azonban egyre-másra keletkeznek a szebb helyeken nyaraló telepek, épülnek villák és szállodák, fásítanak, sőt maga a községi lakosság is csinosítja házat és udvarát, kipadlózza szobáját, nagyobbiját ablakát stb. elkövet mindent tehetségéhez mérten, hogy magának nyárfa fürdővendéget kaphasson.

Ma már nemcsak a parti vármegyék közönsége érdeklődik és figyel arra, hogy mi történik az eddig elhanyagolt Balatonparttal, hanem figyel arra az egész ország közönsége is, amit fényesen mutat azon körülmény, hogy évről-évre nemcsak többen keresik fel az ország minden részéből, hanem vesznek ház, illetve villahelyeket. Csak jó példa kell és a Balatonpart rövid évek alatt nyaraló és üdülő

helyek, gyümölcsösök és ipari növények telepei által
lesz körülvéve. Nem vélem tehát érdektelennek,
ha a Somogyi Balatonparton fekvő községeket, mint
nyaraló és fürdőhelyeket a maguk valójában be-
mutatom.

Kőröshegyi templom.

Balatonberény.

A marczali járás északi részén, a tenger felett 122 méter magasságban fekszik, lakosságának száma 1249.

A község közvetlen a vizparton északdéli irányban terül el egy magasabb dombon. Vidéke kelet és délfelé szeliden halmos, míg nyugat felé lapályos.

A déli és keleti halmok szőlő és gyümölcsfákkal vannak beültetve, hátrább délfelé pedig igen szép erdők terülnek el. Balatonberény a szob-szentgyörgyi vasutnak megálló helye, a déli vasut állomása pedig a 3 kilométer távolságban fekvő Balatonszentgyörgyön van, ugyan itt van a távirdaállomás is, míg postahivatal a községben van. Orvos- és gyógyszerár szintén Balatonszentgyörgyön található, ivóvize tiszta és egészséges.

A viz közelében fekvő magas agyagparton ez időszerint 6 villa áll, közöttük gróf Hunyady Imré-é, a melyet nem nagy, de igen szép park vesz körül. A községben a la ósoknál, mintegy 120 szoba áll a fürdővendégek rendelkezésére, ezek legnagyobb része már ki van padlózva és meglehetősen jól és kényelmesen bebutorozva. Mindannyi tiszta és egészséges. A lakosság mindent elkövet, hogy a fürdővendégeket oda vonzza és igyekezzek azoknak minden tőlük telhető kényelmet megadni. Udvaraikat tisztán tartják és szépen befásították épen úgy az utczt is. Terményeiket szíves készséggel és nem túldrága árakon adják el lakóiknak. A községben egy meglehetősen jó keresma van, a hol jó ételeket és italokat lehet mérsékelt áron kapni, van rendes mészárszék, a melyben marhahúst mindég és borju-

hus is többször kapható. Zöldség és főzelékféléket ez évben gróf Hunyady Imre kéthelyi kertészete szállított, míg egyéb dolgok a közeli és vasuttal naponként többször megközelíthető Keszthely vagy Marczaliból szerezhetők be.

A község lakossága intelligens és belátja azt, hogy neki a fürdővendégektől nagy haszna van, éppen azért azokkal szemben mindenkor illedelmesen viselkedik. A szobák ára tűzifával együtt 7—12 frt között váltakozik hetenként.

Az előljáróság a Balaton közelében egy akác-fákkal beültetett területet a fürdővendégeknek engedett át, akik ez évben társulattá alakultak és ezen helynek esinositása, az utca loesolására több ízben multságokat rendeztek és elkövettek mindent, hogy a vendégeket szórakoztassák és nekik az ottartózkodást kellemessé tegyék. Nagy szerenese ezen községre és a fürdővendégekre is, hogy gróf Hunyady Imre egész családjával tavasztól késő őszig itten lakik, megmutatván többi gazdag és nagyurainknak, hogy nemcsak külföldön érezheti jól magát az ember, hanem idehaza a magáiban is talál kellemes helyet és szórakozást. A nemes gróf és családja a vendégekkel szívesen érintkeznek és készségesen tesznek azoknak szíveségeket, így: saját vízihordó lajtjaival az utcát naponként kétszer is felloesoltatja, gőzhajóját szívesen adja oda kirándulásokhoz, így nem esoda, ha a balatonparti községek közül Balatonberény a legkeresettebb fürdőhely. A mult idényben az állandó fürdővendégek száma 305-öt tett ki, míg az ideiglenes vendégek száma 200 volt.

A község igen közel fekszik a vízhez, az egész part pompás finom homok és a gróf Hunyady tulajdona már szépen be is van fásítva. Sajnos, hogy a község és a víz között elterülő, az urbéresek tulajdonát képező terület befásítva még most sincsen, ezt mindeddig a képviselőtestület egy-két nagyszáju és roszakaratu tagja akadályozta meg,

remény van azonban, hogy már a legközelebbi jövőben a fásítás meg fog történni itten is.

A víz a széleken sekély és csak lassan mélyed befelé, a víz mindig élénken fodrozik és hullámzik, miután a szigligeti öböl és Keszthely felől folytonosan van egy kis légáram. Az öltözködéshez a parton a kabinok egész sora áll, ezeket rendszert a szállástadó gazdák állítják fel vendégeiknek ingyen, vagy csekély havi bérért.

Balatonberényből szép kilátás nyílik Keszthelyre, a szemben fekvő zalai hegyekre, a pompás Bazalt kupon épült Szt.-Mihályi kápolnára, a szigligeti öbölre. Kiránduló helye is több van, így : a közeli szőlők, erdők, Balatonszentgyörgy, Keszthely.

A víz hőmérséke júliusban átlag 18, augusztusban 17 R., a levegő átlagos hőmérséke júliusban 20, augusztusban 22.⁵ C. volt, a csapadékos és szeles napok száma júliusban 7, míg augusztusban 9-et tett ki.

Mindezekből látható, hogy Balatonberény már igen keresett fürdőhely és hivatta van még nagyobbá lenni, miután itt elég kényelmesen és olcsón meg lehet élni.

Balatonkeresztur.

A marczali járás északi részén, az adriai tenger felett 120 méter magasan fekszik, lakóinak száma 867, a község a víztől mintegy 500 méter távolságban egy emelkedett dombon északdéli irányban terül el. A szobb-szentgyörgyi vasutnak állomása, postahivatal a községben van. Orvos és gyógyszerár az 5 kilométer távolságban fekvő Kéthelyen található. A lakósság intelligens és szívesen látja a fürdővendéget, de annak kényelmére távolról sem tesz annyit, mint a balatonberényi. A községben mintegy 30 szobát szoktak vendégeknek bérbe adni tüzelő anyaggal együtt hetenként 7—10 frtért. A szobák egy része ki van padlózva, mindegyik tiszta, éppen úgy tiszták az utca és udvarok is és akácczal szépen befásítvák. Tejfelét, zöldség, főzelék és baromfit a lakósoktól lehet kapni piaczi árákon, míg marha és borjúhús Kéthelyről szerezhető be. A községben egy elég jó kocsmá is van, ahol mérsékelt áron jól lehet enni és inni, nemkülönben mindenkor hal is kapható.

A község és víz közötti lejáró ut be van fásítva, a legutóbbi években pedig a vizparton nagy területeket ültettek és ültetnek még ma is be szőlővel. Sajnos, hogy a part éppen azon része kopár, ahol a fürdőkabinok állanak.

A birtokos gróf Festetics Tasziló ezen hely érdekében absolute semmit sem tesz, pedig ezen hely mint tengeri fürdő egyike a Balatonpart legmegfelelőbb helyeinek. A nagy kiterjedésű part a legfinomabb homok, a víz a széleken sekély és lassan mélyül befelé, a talaj selyembársony simasága, a víz mindig élénk, mindig gyengén hullá-

mos, mert éppen szemben fekszik a szigligeti öböllel, a honnan folyton kellemes légáram jön. A vízparton a fürdőkabinoknak egész serege áll. A vízbeni fürdést az uradalom bérlelője ingyen engedi meg. Balatonkereszturen az állandó fürdővendégek száma 143, az ideigleneseké pedig 14 volt. Ezen hely azonban, mióta a szobbszentgyörgyi vasut elkészült, egyike a legnagyobb forgalmu fürdőhelyeknek. Marezaliból, Kéthelyről és a szomszédos községek-ből naponként 100, ünnep és vasárnapokon 2—300 fürdőző jön ide a 11 órai vonattal, hogy kényelmesen megfürödve, a 2 órai vonattal ismét haza menjenek. Balatonkeresztur kirándulási és árnyas helyekben szegény. Közelében, vagyis a község alatt keletről kezdődik az óriási kiterjedésű Balatonberek, a mely a maga nemében igen szép. Egy órányira van a fonyódi hegy, a honnan az erdőben épült villák egész sora ide látszik és a hová jó út vezet. Az út mellett, mintegy 6 kilométer hosszúságban terül el a mostanában létesített óriási szőlőterület, a melynek a legrégibb és legszebb része az állam által létesített „Mária telep“, a hol ez évben volt az első nagyobb szüret. Balatonkereszturnról remek kilátás nyílik a szigligeti öbölre, a várromokra, a Badacsonyra és az egész Balaton-Berekre.

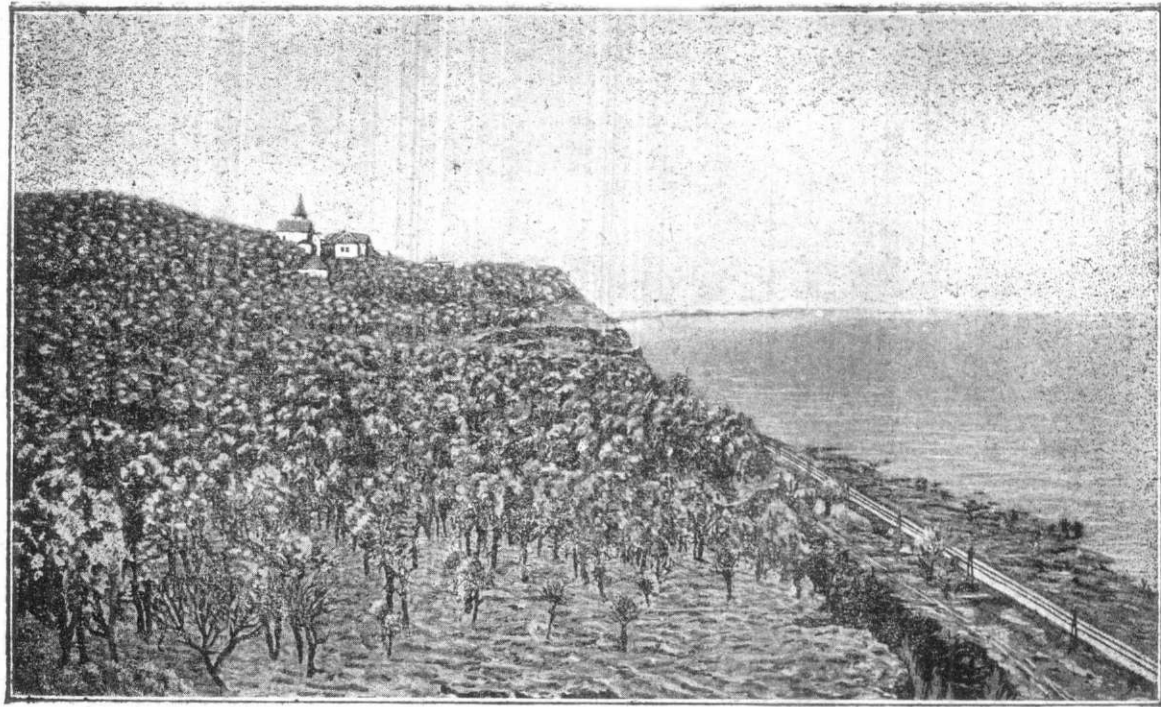
A víz átlagos hőmérséke júliusban 18, augusztusban 17 R., a levegő átlagos hőmérséke júliusban 20, augusztusban 22° C., a csapadékos és szeles napok száma júliusban 7, augusztusban 2 volt.

Balatonkeresztur egy kis áldozattal a Balatonpart egyik legkellemesebb és legkeresettebb fürdőhelyévé tehető és hiszem, hogy vasuti összeköttetésénél fogva néhány év alatt azzá is lesz.

Fonyód.

A lengyeltóti járás északnyugati részén fekszik. Lengyeltótihoz tartozó hegyközség 886 lakóssal, az adriai tenger felett 233 méter magasságban. A fonyódi hegy közvetlen a Balatonparton pár ölnyire a víztől meredeken emelkedik felfelé, kettős csúccsal bir, melyeknek keleti, északi és nyugati oldala, valamint a két hegy közti teknyő igen szép, mintegy 60 éves tölgyerdővel borított, az erdő területe mintegy 200 holdat tesz ki. A hegy déli oldala szeliden lejt és az egész óriási, sajnos, most már nagyrészt kipusztult szőlőterület. Ezen szőlőkben 5 sorban épült fel a falu. Lakóssága igen jóra való, halászat és szőlőműveléssel foglalkozó nép. *)

*) Fonyódnak, illetve a nagy várdombon állott várnak nagy multja van. (Lásd Horváth Mihályt) „Fonyód multja visszanyulik egész Szt. István király előtti multig; Somogyvármegye fejedelmének, Koppánynak (köznyelven „Kupa“ vezér, a tatár származású Zirind fejedelem fia, különben Szt. István király rokona) volt Fonyódon erős vára, mely akkori időben teljesen bevehetetlen vala s ebből magyarázható, hogy Szt. István királylyal annyi ideig tudott dacolni. Fonyód azon időben ugyszólván egy sziget vala a Balaton közepén, mely szigeten föld és szőlőművelést és baromtenyésztést űztek Koppány népei s ennek következtében ellenállhattak minden ostromnak; azon időben a Dunántulnak Fonyód volt a megközelíthetetlen, leghatalmasabb helye; csakis Koppány fejedelem vakmerő kitörése Fonyódról, melylyel utóbb Veszprémet ostrom alá fogta, okozta a daczos fejedelem halálát

Fonyód látképe.

A fonyódi hegyen, a Balaton tükre felett 40—65 méter magasan elterülő erdő igen alkalmasnak mutatkozott egy nyaraló telep létesítésére, különösen azért is, mert egyedüli hely a Balaton déli partján, a hol víz, hegy és erdő együtt található. A nyaraló telep létesítése érdekében 3 év előtt indított komoly mozgalom, a mely csakhamar ezen gyönyörű pontra irányította nemcsak a megyebeliek, hanem távol vidékiek figyelmét is. Siófok kiépítése és a Fonyódon megindított mozgalom adta meg kivált a lökést a Balaton-kultus megteremtésére, a Balatonpart benépesítése és kihasználására.

Gróf Zichy Béla ő méltósága, a kinek a hegyen lévő erdőből mintegy 100 hold képezi tulajdonát, készségesen karolta fel az eszmét és mérsékelt áron engedte át a kívánt erdőrészt a villatelepítés czéljaira. Mindjárt az első összejövétel alkalmával 30 villahelyet vettek meg és azóta is 4 kelt el. A tulajdonos gróf urról elnevezett Balatontelepen a mult nyáron már 9 villa állott készen, az ősszel

Veszprém ostrománál Szt. István király hadvezéreinek egyike, Venzelin vasserburgi gróf, az ostromot vezető Koppányt páros viadalban lekonzolta (998). Koppány testét István négyfelé vágatta és Veszprém, Győr, Esztergom és Gyulafehérvár kapuira tűzette.

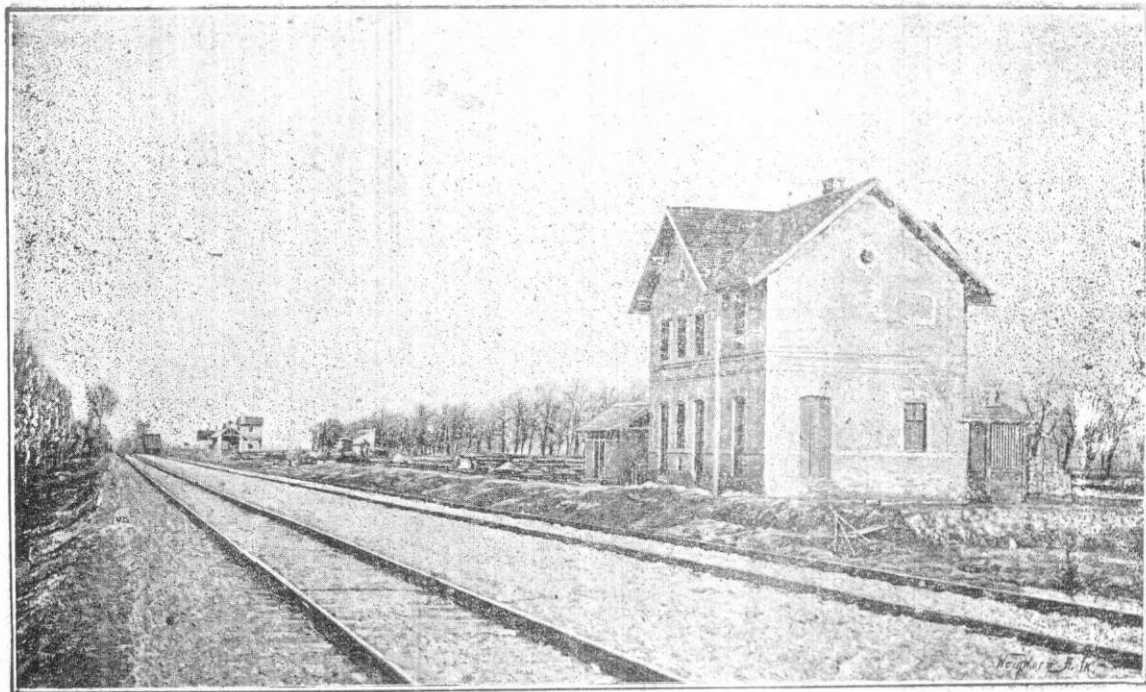
A fonyódi vár később Szigligettel együtt, Magyar Bálint tulajdona volt, aki itten nemcsak kényuri, hanem valóságos rabló és gonoszlelkű életet élt. Feljegyezték róla, hogy egy zalavári barátot, aki perbe idéző végzést vitt neki, megköttötetett és nyakába követ kötettvén, a Balatonba sülyesztette le.

A török hódoltság idejében is szerepe volt Fonyód várának, sokáig eredmény nélkül ostromolták, de később úgy látszik mégis bevették, mert a tihanyi zárdában találhatók török levelek, a melyeket a tihanyi és fonyódi bég váltottak egymással. Még ma is láthatók a sánczok úgy a nagy várhegyen, mint lent a

pedig ismét 8 készült el teljesen, így az idei idény alatt már 17 nyári lak fog készen állani. A villák mind az erdőben fekszenek, igen csinosak, kényelmesek és mindannyiból elragadó kilátás nyílik az egész Balatonra és a szemben fekvő zalai hegyesoportozatra. Szemben van a vulkánikus erővel támadt gyönyörű bazalt hegyek legremekőbb csoportja, Szigliger, Badacsony, a czukorsüveg formájú gulácsi hegy, Csobáncz, gyönyörű váromladékaival, az ábrahámi hegy stb. Ha felmegyünk akár a kis, de különösen a nagy várhegytetőre, onnan oly elragadó kilátás nyílik, a melynek párja egész Európában nincs. Alattunk terül el és hullámszik pompás szinpompájában az óriási Balaton, szabad szemmel látjuk keleten a kenesei partokat, a melyek úgy fehérlenek, mint a kréta partok és látjuk nyugaton Keszthely városát, vagyis hosszában az egész Balatont. Szemben a remek szép formájú zalai hegyek, melyeknek völgyeibe elragadó kilátás nyílik. Kelet felé Boglár, Szőlősgyörök, Lengyeltóti vidéke gyönyörűen fásított utjaival és gazdasá-

hegy délkeleti lábánál, ezentúl várarkok és alapfalak, melyeket azonban a lakosság széthordott egészen.

A fonyódi hegy a geológusok állítása szerint „az évezredekkel ezelőtt legnagyobb tevékenységben volt badacsonyi vulkán kitöréséből keletkezett olyformán, hogy a kihányások alkalmával magasra dobott homok, hamu és bazalt kövek a somogyi parton halmozódtak fel azzá — követve az éjszaki szélirány nyomását, szemben a badacsonyi vulkánnal — mit ma fonyódi hegynek neveznek. — Az egész fonyódi domb homok közei teljesen tele vannak kisebb-nagyobb bazalt és láva kövekkel és a hegy tövében megkövesült hamuközeteket lehet találni; ezen bazalt és láva kövek csakis a badacsonyi erupezióból juthattak ide, miután a somogyi parton Fonyódon kívül azt sehol sem lehet találni.“

Fonyód fürdő állomás.

gaival, délfelé a hegy lábától kezdődőleg terül el az óriási, mintegy 60.000 holdat kitevő Balatonberek, a maga egyhangúságában és mégis nagyszerűségében. Zöld nádasaival és millió vízi madarával oly nagyszerű kép, a melytől megválni alig lehet. Tul rajta látni Kéthely és Marczali vidékét. Nyugatfelé látjuk a hegy lábánál kezdődő mintegy 8 kilométer hosszú fenyvest, azontul pedig a most létesülő szálló telepet. A hegy keleti lábánál van a kaposvár-fonyódi vasut esatlakozó állomása; itten fog épülni a hajókitőtő és itt lesz a posta és távirda állomás is. Nem az elfogultság mondatja velem, hanem meggyőződés, hogy Fonyódból rövid néhány év alatt egy valóságos nyári város lesz, a melyre gyönyörű fekvése, remek szép erdeje, pompás, mindig élénken fodrozó vize, kitünő, még a hegytetőt is borító homokja, elragadó kilátása és kitünő összeköttetésénél fogva hivatva is van. Ezen állításomat bizonyítja az is, hogy Basch Fülöptől a gróf Zichy Béla erdeje mellett fekvő, a két hegy közötti plátót egy társaság vette meg és ezen 26 holdnyi területet 40 villahelyre felosztva, áruba bocsátotta; de ezentul a faluban is igen sokan vásároltak már szállóterületeket és pedig meglehetősen nagy áron. Fonyódnak egy-két szállodára van csak szüksége, hogy a legkeresettebb balatoni nyaraló hely legyen.

A villatulajdonosok társasága megszerezte az Inkey családtól örökáron a Balaton egy részén a fürdés és mulatságból való halászat jogát, ezentul nagy költséggel vízvezetékekkel látta el az egész telepet. A hegy északnyugati lábánál lévő szűk kutból szívja a gőzgép a vizet és nyomja fel az erdőben 80 méter magasságban elhelyezett tartányba, a honnan saját súlyánál fogva megy az osztó csöveken beminde villába. A víz kristálytisza, kellemes ízű és egészséges, mentes minden idegen alkatrésztől. A fürdéshez egy nagy társalgó teremmel és 34 nagy és kényelmes kabinnal bíró fürdőház áll rendelkezésre. Közvetlen a vasuti sineket védő kőpart

mellett. Ezen kőpart mintegy 2 kilométer hosszú és ezen beszorítás által éretett el az, hogy a Balaton Fonyódnál a legmélyebb a somogyi parton, a mi-
nek a fürdésnél azon előnye van, hogy az ember, különösen szeles időben, mindjárt megfürödhetik és nem kell 100 méterre be és kimennie. Mindazonáltal nem olyan mély, hogy 5—6 éves gyermekek is meg ne fürödhejnének. De miután a mult fürdőidényben a víz évek óta nem észlelt magasságot ért el, azért a kis gyermekek részére egy kosár is készült. A fürdőháznál praktikusán meg van oldva a férfiaknak a nőktől való elkülönítése. A fürdés rendkívüli kellemes itt, mert a víz mindig élénk, mindig hullámoz. A talaj bársony simaságu. Erősebb szélnél pedig ház magasságban jönnek a hullámok és gyönyörű látvány, midőn a ferdén épült kőparton felszalad egyik a másik után a vasuti sinékig vagy még azon túl is, hogy azután megtörve essék vissza ismét a hullámsirba. A társaság mult évben egy igen jó lejáró utat csináltatott a hegyről, és ez évben fog elkészülni egy második lejáró is. A meredekebb részeken egy 1 kilométer hosszú drótkerítést húzatott, a kocsis- és sétatutakat rendezte. A folyó évben a villák előtt elterülő erdőparkirozva lett, ezentúl a villák hátamögötti erdőben, nemkülönben a hegy nyugati lábánál elterülő fenyvesekben állék, vagyis sétatutak lettek vágva. A pusztas és vízközötti terület, nemkülönben az utak mente szintén parkirozva, illetve fásítva lesz most ez év folyamán. — Megjegyzem, hogy Fonyódon igen sok a boróka-bokor, úgy, hogy annak pompás és ozondús kipárolgásával van tele a levegő.

A hegy nyugati és északi oldalába már a tavasszal 60.000 drb. fekete fenyő esemete lett beültetve és a folyó évrre az államtól ismét 50.000 drb. érkezett. Amint ezekből látható, a társaság és a tulajdonos gróf ur elkövetnek mindent, hogy Fonyódot széppé, kelleressé és így vonzóvá és felejthetlenné tegyék.

Kitünően van megoldva az egész telepnek élelmezési kérdése. Gróf Zichy Béla uradalma látja el a telep lakosságát mindennemű szükséglettel mérsékelt árakon. Tüzifa, jég, kitünő minőségű bivaly- és tehéntej, tejfel, túró, vaj, mindennemű zöldség és főzelék, gyümölcs, vad, bor, hizlalt ürü, mind a megrendelési könyv szerint már kora reggel mindenkinek lakására lesz oda állítva. Marha, borjú és sertéshus a faluban kapható, kenyér és süteményfélét minden nap frisset szállít a pék. Tojás és baromfifélét a hegyi lakosság és közeli majorokból hoznak elegendő mennyiségben. Hal minden nap kapható a jégvermeknél; egy szóval Fonyódon a legnagyobb kényelemben, jól és elég olcsón lehet élni. Ezen túl a kirándulásokhoz az uradalom kényelmes kocsikat tart a pusztán, a melyek mérsékelt áron mindenkor rendelkezésre állanak, ez évben pedig omnibuszjáratot rendez be a vasutállomás és telep között, nemkülönben a telep és fürdőház között.

A vendégeknek többféle kirándulási hely kínálkozik; így egész nap az erdőben való séta, a várhegytetőről való kilátás, a remek szép völgy a Basch erdőben, a hol a birtok egykori és a természet szépségei iránt fogékony tulajdonosa, Vodiáner von eltemetve, a közeli fenyvesek és szőlőtelepek. Csolnakázás és vadászat vízi vadakra kellemes szórakozást nyújtanak. A faluban már most is egy meglehetősen jó koresma van, a hol mérsékelt árakon jó italokat és ételeket lehet kapni, étterme igen szép és eszesen van berendezve, ugyan itt van 3 vendégszoba is. A folyó évben 2 nagy szálloda építése terveztetik.

Fonyódnak természetadta előnyei oly nagyok, hogy azokat csak az hiszi és méltányolja, a ki ottan megfordult. Fonyódon nemesak a nyári, hanem a kora tavaszi és késő őszi tartózkodás is igen kellemes, miután a két hegy közötti és déli rész mindig egyformán enyhe és meleg, az északi légáramoktól védett; ha valahol, ugy ezen helyen lenne

a legalkalmasabb és leghelyesebb egy hospist a görvély és angolkóros gyermekek részére felállítani.

Az elmúlt idény alatt az állandó fürdővendégek száma 106, az ideigleneseké pedig 166, így összesen 272 volt.

A víz pontos méréseim szerint, júliusban 18.5, augusztusban 17.7 R. átlagos hőmérsékű volt. A levegő júliusban 22.7 és augusztusban 20.2 C. átlagot adott. A csapadékos és szeles napok száma volt júliusban 5, augusztusban 6. Fonyódon a víz felől egész nap lengedez gyengé légáram, a mi az ott tartózkodást rendkívüli kellemessé teszi. Ezen-tul pedig soha nincs por, mert nincs, ami azt elő-idézzo. Az ott lakó egész nap hajadon fővel jár-kálhat az erdőben, a hol a nap hevétől teljesen meg van védve. Az esték pedig az erdőből jövő hűs légáram miatt igen kellemesek. Gyönyörű látvány a hegyről nappal úgy, mint este, a víztükörnek sokféle színjátéka, a nap lementé által bearanyozott hullámok, majd midőn a szemben fekvő hegyek szürkés árnyékai megjelennek, míg végre minden elsetétedik s a villák verandáján ülve, gondolatainkba mélyedünk s hallgatjuk, hogy a víz merraja hogyan vegyül össze az erdő fainak susogásával... Teljesen szélesenedes nap, midőn a szellő sem mozdult, a két hónap alatt mindössze 3 volt.

Mindezekből látható, hogy Fonyód úgy is, mint nyaraló és fürdőhely, úgy is, mint klimatikus hely, az első helyre van a somogyi Balatonparton a természet által kijelölve és ha tekintjük a tulajdonos gróf urnak nemes áldozatkészségét, az ottan megtelepülteknek a hely iránti mérhetetlen vonzódását és szeretetét, a kitűnő összeköttetést és nemcsak a természet, hanem az uradalom által nyújtott nagy előnyöket is, rövid időn elsőrangú nyaralóhelylyé is kell, hogy legyen. Legujabban egy nagy tőke-pénzesekből álló vállalat van alakulóban, a kik Fonyódon az egész Inkey-féle Balaton víz és apadásra, nemkülönben gróf Zichy Béla urnak összes itten

Fonyódi gépház és serpentin ut.

lévő fenyveseire ajánlatot tettek és ezeket örök áron megszerezvén, nagy befektetéssel egy nagyobb szabású tengeri fürdő telepet akarnak létesíteni.

A tulajdonos gróf ur ad el ezentul is villahelyeket; fent a hegy nyugati koronáján, mintegy 16 van kijelölve még eladásra.

A Basch területen megvett villahelyek is parcelláztattak és eladók, ez iránt Dr. Major Ferencz városi főorvos urnál tudakozódhatni Sz.-Fehérváron, míg az első iránt Lengyeltótiiban az uradalom igazgatóságánál.

Boglár.

A lengyeltóti járás északi részén, az adriai tenger felett 128 méter magasságban. Lakóinak száma 951. Boglár a somogyi parton épült községek közt a legjobban, vagyis városiasan épült község. Roppant nagy gabona kereskedelmi pont, a déli vasut állomása és a balatontavi gőzhajók kikötője. Helyben van posta és távirda, orvos és gyógyszer-tár, ezentul vannak eléggé jó kereskedések, korcs-mák és kávéházak is.

A község egy része lapályon, míg a keleti része egy magasabb dombon épült. Kelet felől nagy kopár hegygyel van védve, a mely eredetére teljesen azonos a fonyódi hegygyel, délfelé szép fensík terül el, míg nyugati részén a berek fekszik.

Összeköttetései és egyéb felsorolt előnyei miatt már évek óta a legkeresettebb fürdőhely. A fürdővendégek befogadására épült, a hegy nyugati lábán, északdéli irányban az ugynevezett hétház. És valóban Boglárón ez a legkellemesebb és legjobb lakóhely, a mennyiben itt nincs zaj, nincs por és van árnyék. Ezen lakóházakkal szemben egy kis szőlő terül el, a melynek szép és kellemes füves alját ujabban villahelyeknek osztották fel és belőlük már néhányat el is adtak. Ezen szőlőhegy északi részén egy emelkedett csúcson filágória áll, a melyből elragadó kilátás nyílik a lábunk alatt elterülő Balatonra, a szemközt fekvő révfülöpi hegyekre, Badacsonyra, stb. A faluban mintegy 25 házban körülbelül 50—60 szobát szoktak fürdővendégeknek bérbeadni. A vendéglőkben is kapható mintegy 10 vendégszoba. Egyes házak és villák bére egész idényre 120—500 frtig terjed, egyes szobák napi bére átlag

1 frt szokott lenni. Két év előtt a vizparton elterülő befásított területből is adtak el néhány villahelyet és ezideig felépült belőlük és a mult nyáron már lakva is volt 4. A villák igen szépek, kényelmesek. A mult őszön ismét néhánynak építésébe fogtak. — Boglárón 2 jobb vendéglő van árnyas udvarokkal, a hol nem túlságos drágán és mégis elég jól lehet élni. A fürdővendégek legnagyobb része azonban itt is háztartást vezet; élelmiezzik mindenféle kapható, igaz, hogy kissé borsos áron, különösen a mészárosok csigázták fel a húsok minőségével arányban sehogys álló áraikat. A szobák, a melyeket bérbe adnak, általában elég jól és kényelmesen vannak butorozva, ezeknek árait is évről-évre emelik.

Az ivóvíz elég jó, különösen, ha a kutakat jól kitisztogatják. Ujabban a kopasz hegy északi lábánál egy forrást nyitottak fel, a melyből, habár ujjnyi vékonyan, de mégis állandóan folyik a legtisztább forrásvíz.

A Balatonpart egyike a legjobbaknak, pompás finom homokja nagy területeken szépen be van már fásítva. A viz sekély talaja bársony simaságu és lassan mélyül befelé, a viz mindig élénk és hullámos. A fürdésre nagy területen temérdek fürdőkabinn áll rendelkezésre, a melyeket tulajdonosaik jó drága áron adnak bérbe, de ezenül még a közbirtokosság is, a viz használata ezimén adóztat meg. Az egész dologban azonban csak az a furesa, hogy a publikum iránti figyelem nem áll arányban az attól szedett haszonnal. Az utcák roppant porosak, azoknak locsolásával, egy házi uron kívül nem csak hogy senki sem gondol, hanem még a marha és bivaly csordát is napjában többször végig sétaltatják, holott egy kis jóakarattal ez elkerülhető volna, nemkülönben a locsolás is eszközölhető lenne.

Boglárón a beérkezett kimutatás szerint az elmúlt idényben megfordult 230 állandó, 14 ideiglenes, összesen 244 fürdővendég 44 cseléddel. A

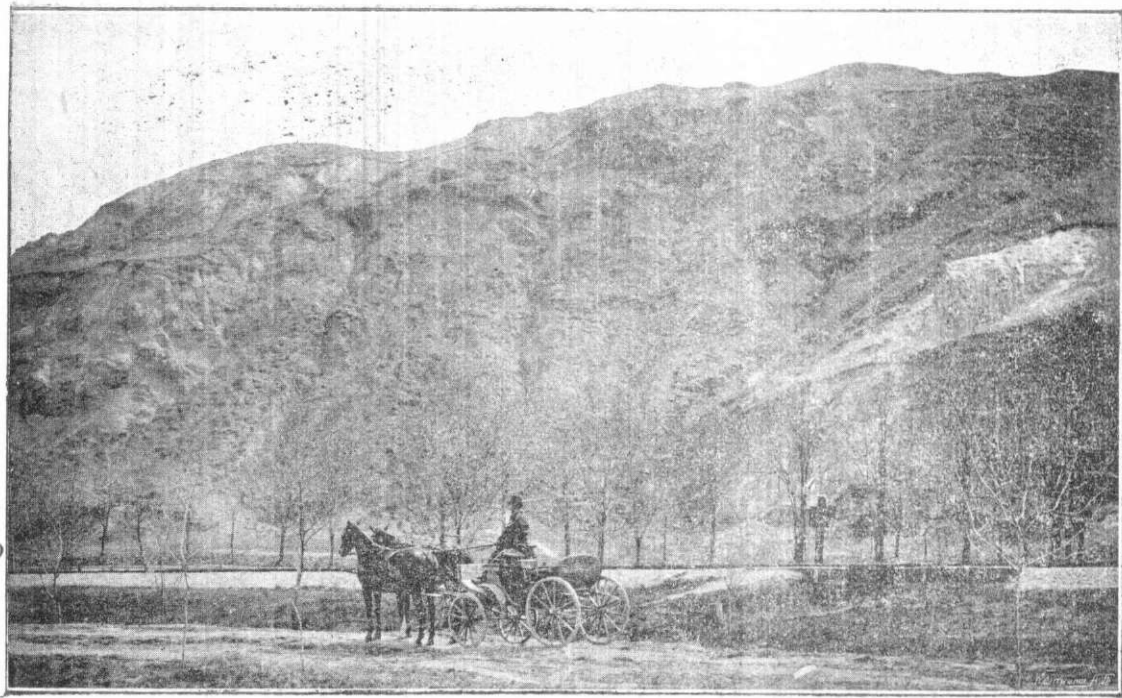
vendégek száma azonban ennél bizonyára több volt.

Tekintve, hogy Boglár már most számot tevő nyaraló és fürdőhely és hogy összeköttetései és egyéb sok előnye miatt hivatva van a közel jövőben még nagyobbá lenni, éppen a község fejlődése érdekében, de a Nagyméltóságu Belügyminister ur 44404. számú szabályrendeletének megfelelően is, szükséges, hogy a fürdőbiztosi teendőkkel a főszolgabíróság egy tagja legyen megbízva, a ki a törvény és szabályrendeletben előírtak betartását szigoruan felügyelje.

A levegő hőmérsékének viszonyai a következők: Juniushan 20° C., júliusban 22° C., augusztushan $20\text{--}20^{\circ}$ C. és szeptemberben $17\text{--}6^{\circ}$ C. átlagot adott. A víz juniushan 23° C., júliusban $23\text{--}8^{\circ}$ C., augusztushan $23\text{--}4^{\circ}$ C. és szeptemberben $19\text{--}1^{\circ}$ C. A csapadékos napok száma volt juniushan 9, júliusban 8, augusztushan 8 és szeptemberben 3. Zivataros nap juniushan 3 és júliusban 2 volt.

Bogláron a vendégek szórakozására van kávéház, állandó és jó zenekar, többször tánczestélyek és majd minden idényben színészek is fordulnak meg. Hajóval igen kellemes kirándulások tehetők naponkint többször Révfülöpre, Badacsonyba, ezen túl Keszthely és Balatonfüredre. A közeli Fonyódba, a melylyel ez évben már vasuti és hajó összeköttetést is fog nyerni, ezen túl Lellére és a nem messze fekvő Kishegyre és Lengyeltóti vidékére.

Mindezekből látható, hogy Boglár rövid néhány év alatt egy kis reá fordított figyelem és jóakarattal a Balatonpart egyik legnagyobb és legkeresettebb fürdőhelyévé tehető és meggyőződése, hogy azzá is fog lenni, ha az illető faktorok nem csak a saját jóvoltukat és hasznukat, hanem az azt adó, vagy legalább is nagymérvben elősegítő publikum kényelmét is figyelembe fogják venni.

Boglári Kopaszhegy.

Lelle.

A lengyeltóti járás északi részén az adriai tenger felett 116 méter magasságban egy finom homokkal borított lapályon terül el. Lakóinak száma 1085. A község a Balatontól délfele kissé emelkedő talajon, a mely hátrább igen szép hullámos, épült, — a háttérben az igen szép és kiünő borairól híres Kishegygyel. A déli vasut megálló helye, van postahivatala, távirdaállomása; orvos és gyógyszerár a 3 kilométer távolságban fekvő Boglárán van.

A község és víz között elterülő finom homokos part gróf Jankovich László ur tulajdona, a melyet mint villahelyeket felosztván, mérsékelt áron áruba bocsátotta s eddig mintegy 30 telek van eladva. Felépült és épülőben van eddig 4 villa. A községben körülbelül 30 vendégszoba áll rendelkezésre, mindannyi tiszta és eléggé kényelmes. Az udvarok és utcák akáczfákkal befűsítvák, a melyek azonban csak alig védik meg az embert a perzselő nap hevétől. Lakóssága igen jó indulatú és intelligens nép, a fürdővendéget szívesen látja és igyekszik annak minden kényelmet megadni. Elelmi czikkeiért mérsékelt árt kér és részben ennek köszönheti, hogy a fürdővendégek szívesen keresik fel. A múlt nyáron az állandó fürdővendégek száma 110-et és az ideigleneseké 26-ot, összesen 136-ot tett ki. A faluban egy elég jó kórház és mérszárszék van. Ivó vize tiszta és egészséges. Lellen a Balatonpart és víz egyike a legjobbaknak, finom homokja, sekély és befelé lassan mélyülő vize, a mely folyton gyenge, mozgás és hullámlásban van, valóságos tengeri fürdővé teszik, csak az kár, hogy

a part még mindég igen kopár. Miután a nyaralók egyre-másra épülnek, bizonyára rövid időn a fásítás is kezdetét fogja venni.

Lelléről is igen szép kilátás nyílik az egész Balatonra, a szemben fekvő gyönyörű zalai hegyekre és delfelé Kishegyre. A vendégek szórakozása legfőképpen a közeli berekben vízi vadakra való vadászat és kirándulások.

A víz hőmérséke júliusban átlag 18 és augusztusban 17. R. volt, míg a levegő hőmérséke júliusban 26.83 és augusztusban 25.03 C. átlagot adott; a csapadékos napok száma júliusban 4 és augusztusban 8 volt.

Lelle is egyike azon helyeknek, a mely rövid néhány év alatt igen keresett balatoni fürdővé fogja magát kinőni, ha a parttulajdonosok a fásításra és községi lakosság a vendégek kényelmes elhelyezésére és ételmi czikkekkal való ellátására gondot fognak fordítani, a mire az eddigiek után bizton lehet számítani.

Falu-Szemes.

A lengyeltóti járás északkeleti részén az Adria felett 112 méter magasságban fekszik. Lakóinak száma 711. A déli vasut állomása. — Postája van, távirda, orvos és gyógyszerár a mintegy 8 kilométer távolságban fekvő Bogláron van. A község a víztől mintegy 1 kilometer távolságban, homokos lapályon terül el, melynek délkeleti része kissé emelkedettebb.

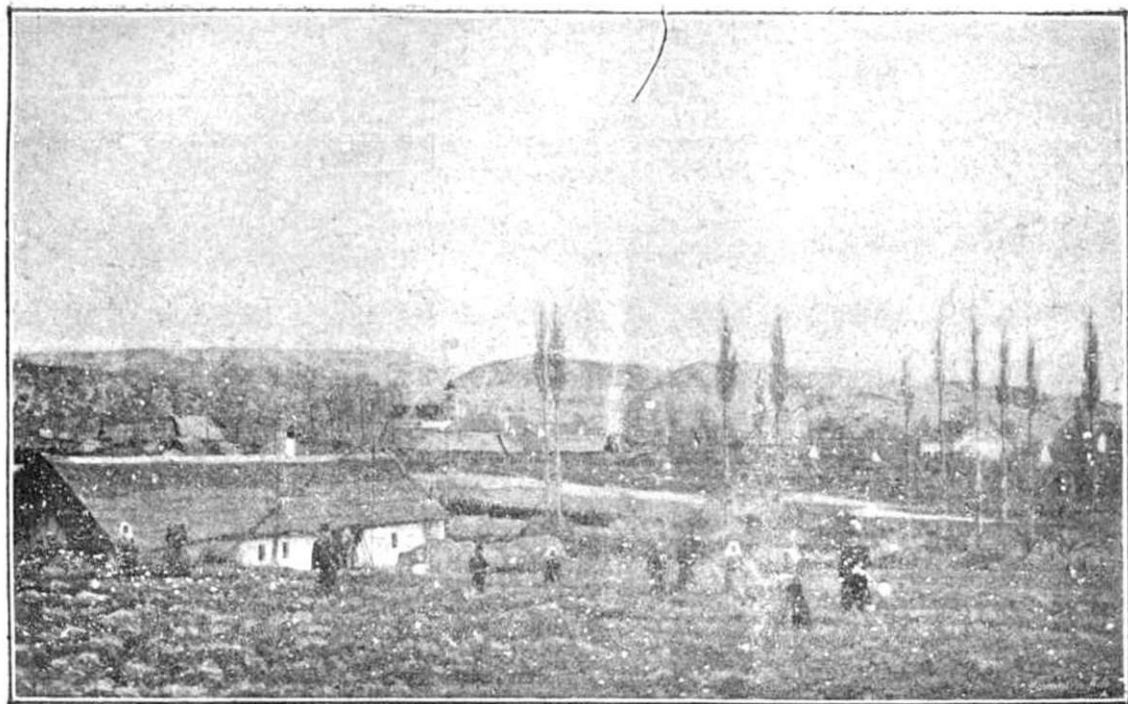
Falu Szemes egyike már évek óta a legkeresettebb fürdő, illetve nyaraló helyeknek. Ez évben a fürdővendégek száma csökkent, a mi nagy részt a lakosságkapzsiságának tulajdonítható, miután ugy a szobák, mint az élelmiszerek árát erősen felfelták, a mészáros pedig még a bogláriakon is túl tett.

A Balatonpart finom homokos, a víz sekély, talaja bársony simaságu, a víz élénk. Valóban csakis a Balaton kitünő volta az, ami a közönséget ide vonzza. A lakások egyrésze elég kényelmes, de az udvarok és utcák akáczfái alig nyujtanak némi védelmet a nagy hőség ellen. Szórakozás és kirándulási hely nem sok kínálkozik, leginkább az állomás körüli árnyas helyet keresik fel a vendégek, különösen a vonatok érkezésekor. Kilátás innen is igen szép van a szemben fekvő zalai hegyekre. A faluban egy igen szép régi román stilben épült templom van, a mely érdemes a megtekintésre.

A mult idényben az állandó fürdővendégek száma 139 és az ideigleneseké 7-et tett ki, a kik között két külföldi is volt.

A víz és levegő hőmérséke itt megfigyelve nem lett, hanem az valószínűleg mindenben megfelel a pár kilométerre és hasonló talajviszonyokon

fekvő Lellőjének. A Balaton tulajdonosa, gróf Hunyady Imre, miután ez a birtoka állandóan bérbe van adva, a partnak befásításával és a községnek mint fürdő és nyaraló helynek fellendítésével nem törődik, mint Balatonberényben, pedig Faluszemes is egy kis áldozattal igen kellemes és keresett fürdő és nyaraló helylé volna tehető.

Ószöd.

Őszöd.

Itt nem a Balaton vizétől távol eső községet, hanem a Balatonpartot, a mely a kegyes tanítórend tulajdonát képezi, akarom ismertetni. Fekszik 131 méter magasan az Adria felett, a lengyel-tóti járásnak legészakkeletibb, a tabi járással határos részén.

Őszödön a Balatonpart oly szép és oly kiválóan alkalmas egy nyaralótelep létesítésére, hogy ha ez a part parcelláztatni fog, az nagyon hamar, rövid pár év alatt ki fog épülni teljesen. A víztől mintegy 300 lépésre egy 5—6 méter magas löszpart húzódik a vízzel parallel, a melyen a villák volnának építendőek; ez a part egy nagy kiterjedésű egyenes fensík. A part és víz között igen szépen fásított, gyepes terület és nagy szőlőterületek fekszenek. Ezek a leendő nyaralók és víz között már egy kész parkot képeznek, a melyet csak még fejleszteni és esinosítani kell. A kilátás a szemben fekvő zalai hegyekre és a Balatonra remek szép; a part a legfinomabb homok, a víz sekély, talaja selyem bársony simaságu. A víz mindig élénk, szellő folyton áramlik a víz felől, nincs por, nincs zaj. A természet ezt a helyet megáldotta mindamaz előnyökkel, a melyek egy tengeri fürdőnél szükségesekek. A magas agyagpart befásítását kell még eszközölni és az élelmezés kérdését megoldani, akkor Őszöd egyike lesz a Balatonpart legszebb és legkeresettebb helyeinek. Az élelmezést a kegyes tanítórend Őszödi gazdaságából éppen úgy lehetne eszközölni, amint azt Fonyódon gróf Zichy Béla ur teszi.

Szárszó.

A tabi járás éjszaki részén, az Adria felett 118 méter magasságban fekszik. A község egy magas fensíkon, északdéli irányban, a mely a Balaton felé lejt, terül el, lakóainak száma 890. A község igen közel van a vízhez és éppen ezért, mivel még nem is túl-drága, igen sokan keresik fel az ország minden részéből. A községben mintegy 80 szoba van kiadó fürdővendégek részére, a szobák tiszták és eléggé kényelmesen vannak be is rendezve. Az udvarok és utcza befásítvák és tiszták, a lakosság a vendégekkel szemben illedelmesen viselkedik és szívesen adja oda, nem túldrága árakon, élelmi czikkeit. A vendégek legnagyobb részt otthon főznek, mert a községben lévő koresma bizony a legrosszabb az egész Balatonparton.

A fürdésre igen sok kabin áll a vizparton, a melyet a lakásokkal együtt adnak bérbe. A község és víz közötti terület pompás homok, kár, hogy még fásítás nincsen. A víz sekély és talaja finom homok, lassan mélyül befelé úgy, hogy a legkisebb gyermekek is veszély nélkül fürödhetnek. A víz mindig élénk, a fürdés igen kellemes és eddig csak ez az egy vonzó ereje volt Szárszónak, mert itt sem kirándulások, sem pedig szórakozás nem igen kínálkozik. Jövőben már a mintegy 5—6 kilométerre fekvő balatonföldvári fürdőtelep igen kellemes kiránduló hely lesz. Orvos és gyógyszerár a 7—8 kilométerre fekvő Kőröshegyen és Köttsén van, posta helyben, míg vasuti állomása Szántód vagy Falu-Szemes.

A község előjárósága már évek óta foglalkozik azzal az eszmével, hogy vasuti megálló helyet létesít, sőt azt kérelmezte is, de a Déli-vasúttársas-

ság túlköveteléseivel gördít akadályt ennek megvalósítása elé. Eppen úgy tervezik a falu és viz közötti területen egy szálloda építését; a jó szándék tehát meg van, de a kivitelben nincs meg a kellő erély és akarat. Hiszem azonban, hogy a közeli balaton-földvári telep ezen hely fellendülésére is, nagy hatást fog gyakorolni és rövid idő alatt ezek a tervek meg is fognak valósulni. Szárszón is a víz felé néző és azzal párhuzamosan haladó, mintegy 4—5 méter magas és egyenes agyagpart, villa, illetve nyaralók építésére kiválóan alkalmas. Ezen helyről remek kilátás nyílik a Balatonra, a szemben fekvő zalai hegyekre, Tihanyra. Előtte nincs por, a levegő direkt a vízről jön. Itt tehát csak akarni kell és igen kellemes nyaraló és fürdőhelyet lehet teremteni.

Az elmúlt nyáron 191 állandó és 60 ideiglenes vendég fordult meg itt, a mi tekintve a közlekedési nehézségeket, igen soknak mondható.

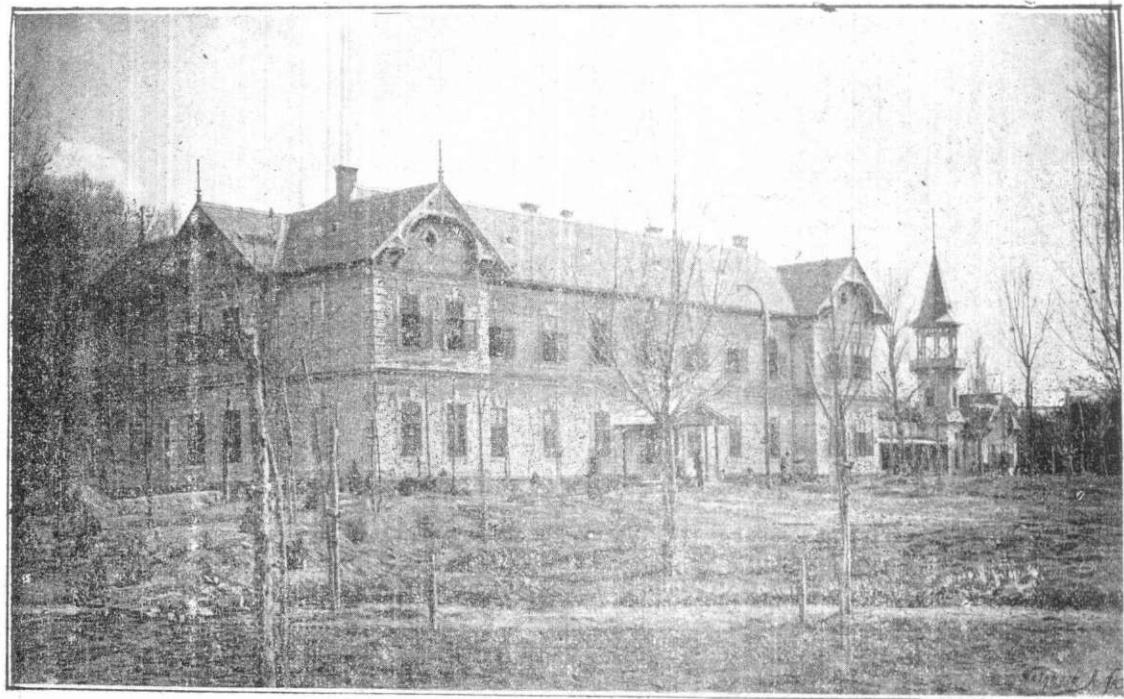
A víz hőmérséke itt is júliusban 18. R., augusztusban 17. R. átlagos volt. A levegő júliusban átlag 24.6 és augusztusban 26.6 C. mutatott. A csapadékos napok száma júliusban 4 és augusztusban 6 volt.

Balaton-Földvár.

A tabi járás északi részén, Kőröshegy község határában, közvetlen a Balatonparton az Adria felett 150 méter magasságban, a déli vasút mellett, Siófoktól Kanizsa felé 15 kilométer távolságban fekszik, vasutállomása eddig Szántód, de miután a telep ez évben már át lesz adva rendeltetésének, közvetlen a telepnek úgy szólván a parkban fog egy megállóhely létesíttetni és ugyancsak itt fog kiépülni a kikötő is. Balaton-Földvár pusztja, az 1800 méterre fekvő és kies vidékü Kőröshegy községhez tartozik, a hol orvos és gyógyszerár is van. Posta és távirda állomása ezideig Szántód, de úgy a posta, mint a távirda, rövid időn a telepen lesz felállítva amint azt a fürdőző közönség igényei és a telep fejlődése megkövetelik, legalább is az idény tartamára.

Balaton-Földvár gróf Széchenyi Viktor tulajdona és ő a telepnek létesítője is. Nyaralók építésére összesen 45 telket boesájtott áruba, a melyek 400—600 □-öl között váltakoznak és az eladási ár □ ölenként 40 kr. 1—2 frt volt, az illető helyeknek fekvése szerint.

A nemes gróf saját költségén, a víz közelében egy igen szép szállodát és egy közös étkező épületet építtetett, ezenül pedig 36 hold területet parkíroztatott. A telep változó és pedig: a víz mellett rész mélyebb fekvésű, ettől délfelé lassan emelkedik és 200 méter távolságban már a víz tükkrétől 1'5 méterrel magasabb, végre pedig a régi földvári töltés által határolt terület, magaslati részét képezi a telepnek. A jelenlegi parkot már 1871-ben befűtötte a minden szép és jóért lelkesülő gróf Szé-

Kupa vezér szálloda Földváron.

chényi család, ők már akkor látták, hogy el kell jönni annak az időnek, a mikor a Balatonpart felvirágozni fog, illetve elfoglalja helyét az őt megillető nyaraló és fürdőhelyek sorában. A fák jegenye, fenyő és tölgy, ma már nagyok, árnyékot adók. Most csak formába kellett önteni az egészet. Disz-bokrok lettek beültetve, utak kivágva, a gyeptérség egyengetve és dombok emelve, hogy a terep sík részeiben is változatosság legyen. Mindez nagy munkába és sok pénzbe került, de ma már kész és olyan hely, a melynek párja a maga nemében a somogyi Balaton mentén nincsen; a parknak különösen fenyves része, a mely a páratlan magas és szép löszpartok alatt és annak oldalain terül el, valóban bájos. Bizonyára meg fogja lepni mindazokat, a kik Földvárt felkeresik és kétszeresen értékesé teszi ezt a helyet a gyenge és üdülést kereső közönség előtt.

Eddig eladatott összesen 34 telek és a mult év folyamán megépült 10 nyaraló, ebből 3 emeletes és 7 földszintes, a folyó évben pedig 9 villa fog épülni s rövid egy-két év alatt valamennyi.

Teljesen kész a szálloda is, a parkban egy mesterségesen emelt dombon fekszik. Magába foglal 24 kényelmes bérszobát és 3 személyzet szobát. Az egész igen izlésesen és diszesen van bebútorozva. A szállodától 43 méter távolságban áll az étkezde épülete 23 méter magas kilátó toronnyal, a mely magában foglal egy nagy és egy kisebb termet, továbbá a szükséges mellékhelyiségeket. Két oldalán fedett erkély van s az előtér asztalok elhelyezésére rendeztetett be. Az egész szálloda és étkező épület környéke árnyas fákkal van körülvéve és diszbokrokkal beültetve.

Az ívóviz kútakból nyeretik és az igen jó és egészséges. A növényzet öntözhetése céljából ugy a szálloda és étkezde körül, valamint a parkban elszórtan 1 méter átmérőjű kútak ásattak, melyekből a víz kúttól kúthoz tolható szivattyúval nyomatik az öntözendő térre.

A telep világítására villamos ív és izzó lámpák alkalmaztatnak. A főbejáró út mellett egy bazár épület is emeltetett, a melyben a fodrászterem és egy pipere kereskedés lesz elhelyezve, ezentúl még 2 lakó szobát is foglal magában. Fürdőzésre 40 öltöző szobácskával a Balatonba beayulóan épül a fürdőház, melynek előrészt egy árnyas pihenő hely és egy fedett váróterem fogja képezni. Ezen építmény kőpartja már készen is áll.

Labdázó és más játszó helyek a szálloda melletti térségen lesznek elhelyezve.

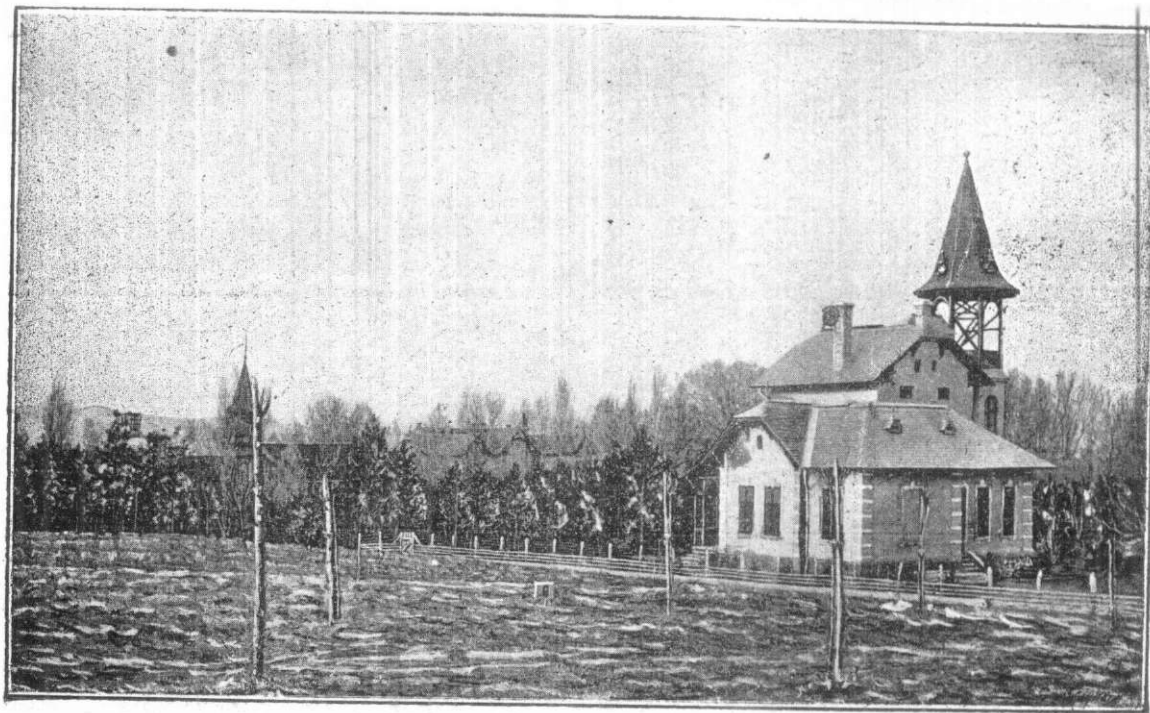
Balaton-Földvállról remek szép kilátás nyílik a Balatonra, a szemben fekvő zalai hegyekre, a közel fekvő Tihanyra.

A telep szomszédságában és könnyen elérhető távolságban vannak az uradalomnak nagyobb kiterjedésű erdőborította dombjai, melyek úgy sétakocsizásra, mint gyalog kirándulásokra igen alkalmasak; a kirándulási helyeket, az azokhoz vezető utakat, útmutató oszlopok és táblák jelölik, ezentúl külön nyomtatott füzetek, térkép és távolság jelzővel, adnak felvilágosítást a kirándulóknak.

A kies fekvésű Köröshegy régi, a kereszténység első századából fenmaradt és még most is használatban álló templomával, Szántód pusztá, Siófok, Balatonfüred, Tihany mind közel fekszenek és úgy vasutal, mint majdan hajóval könnyen elérhetők.

Balaton-Földvállon a part tiszta finom homok, a víz a széleken sekély és lassan mélyed befelé úgy, hogy a parttól 200 méterre éri el a 1'60 centimétert; a talaj bársony simaságú főveny, a víz mindig élénk és hullámos és az egész telep egyenesen a víztől kapja a légáramot; nincs itt por és nincs zaj.

A nyaralás olcsóvá és kényelmessé való tétele szempontjából a szálloda és étkezde nem elkülönítve adatott bérbe, hanem Földvár pusztá 1000 holdas bérletével együtt. A bérlő, a ki már több szállodának volt bérlője s mint ilyen, a közönség

Reszlet Földváról.

elismerését már kiérdemelte, konyha és műkertészetet állít fel, tehenészetet és baromfitenyészdét rendez be, hogy a nyaraló közönség igényeit mérsékelt ár mellett mindenben és mindenkor kielégíthesse. Azon nyaralók részére, a kik saját kényelmükre fogatot akarnak tartani, 15 pár lóra külön istállót állít fel, de ezentul a vendégek használatára mérsékelt díj mellett fogatokat is tart készen.

Mindezekből látható, hogy Balaton-Földvár a természettől dúsan meg van áldva mindazon előnyökkel, a melyek szükségesek ahhoz, hogy belőle egy valóságos tengeri fürdőhely legyen. Modern berendezése és minden kényelemmel való felszerelése keresett fürdő és nyaraló helylyé fogják tenni, kitűnő összeköttetései és a fővárosához való közelsége által már előre is nagy jövőről van biztosítva, amit az is bizonyít, hogy nyaralóhelyeket budapesti, szegedi, makói és szabadkaiak is vásároltak.

Jövő fejlődését illetőleg tervbe vétetett még egy nagy szállodának építése közvetlen a Balatonparton, a melynek területe már ki is van jelölve. A szálloda építését megelőzőleg elkészítik a balatonparti nagy sétányt 600 méter hosszúságban, a víz felől kőparttal, a melynek munkája ez év őszén fogja kezdetét venni. A telep megnyitása folyó évi június hó 1-én fog megtörténni. Miután vannak még eladó nyaraló helyek, nem vélem érdektelennek, ha közzé teszem a nyaralóhelyek eladásánál a vevővel szemben kikötött főbb feltételeket. Ezek a következők:

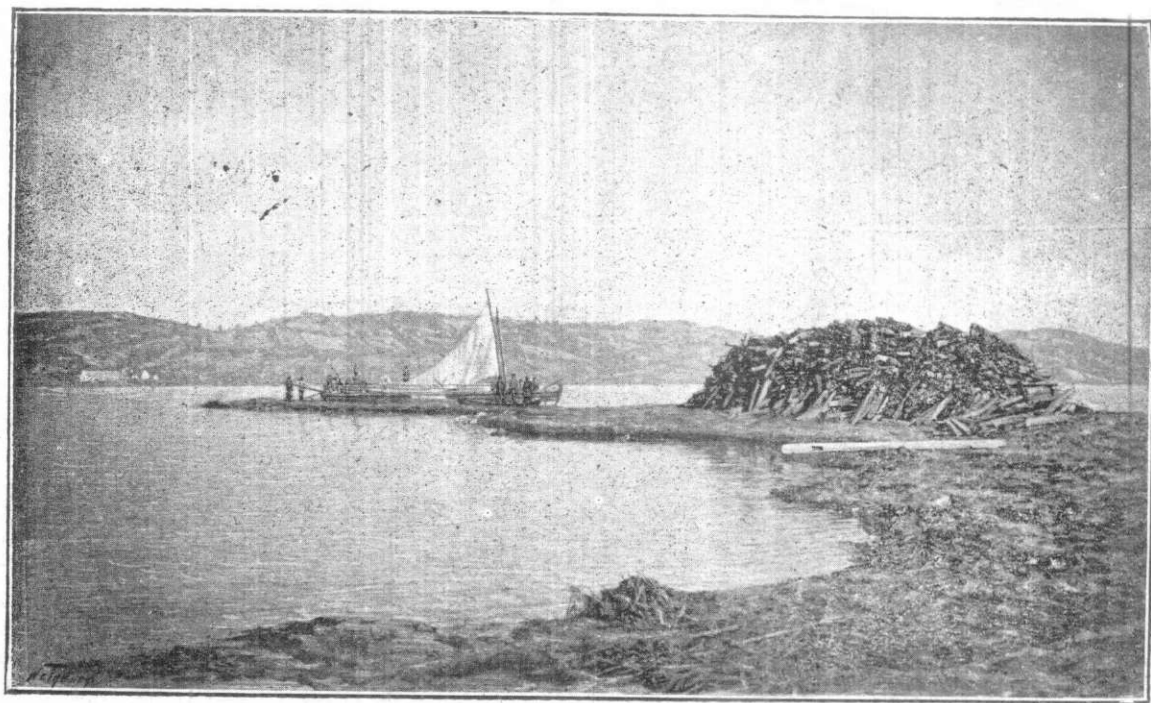
1. Telekvevők a vétel napjától számított két év alatt kötelesek a megvásárolt telkeken villájukat felépíteni, mit ha nem tesznek, a vételár negyedét elveszítik.

2. Egy villához több, mint két telek nem tarthatik.

3. Villatelken hotelt vagy restaurációt vevő nem építhet, villaülajdonos étkezőt, kifőzdét nem nyithat.

4. Ha egy villatulajdonos magánhasználatu fürdőkabint kíván építeni, a vízjog használatáért évenként 20 frtot tartozik fizetni.

5. A közönség használatára park rendeztetett be, ennek fentartásához minden villatulajdonos 10 frt évi használati díjat fizet.

Szántódi rév.

Szántód.

A hasonnevű déli vasuti állomás mellett fekvő puszta, vagyis vendéglő, a melyben minden évben szokott néhány fürdőző család lakni, de legkivált Kőröshegy községből és a tabi járásból jövő fürdőző közönségnek kedvencz helye. A vizparton néhány kabin áll, a melyeket csekély díjért engednek át fürdőzésre. Igen jó magyaros konyha és jó borok kaphatók.

Miután $1\frac{1}{2}$ kilom. távolságban épült Földvár telep, ezen helyet a jövőben, mint olcsóbbat szintén több vendég fogja felkeresni.

Zamárdi.

A tabi járás éjszakkeleti részén, az adriai tenger felett 137 méter magasságban fekszik. Lakóainak száma 898. — A község a víztől mintegy 4—500 ölnyre fekszik, egy körül-belül 5—6 méter magas löszparton, a vízzel parallel irányban. A fürdővendégek csak néhány év óta keresik fel ezt a helyet, s azoknak száma ezideig még csekély, ami annak tulajdonítható, hogy vasúti állomása Siófok, avagy Szántód s magában a községben a vendégek kényelmére vagy szórakozására még semmi nincs, sőt fürdőbódék is alig kaphatók.

A községgel szemben van Tihany, a melyre elragadó kilátás nyílik, továbbá Balatonfüred is ide látszik. A víz a parton igen sekély és nagy távolságra kell bemenni, hogy az ember megfürödhessen. A part finom homok és a vízfenék is sima bársónyszerű homok. A víz roppant sekély voltánál talán ez a legjobb pont a gyermekek részére a Balatonparton.

Zamárdinak fekvése egyike a legszebbeknek, és az említett magas löszparton elterülő fensik igen alkalmas helynek mutatkozik nyaralók építésére. Hiszem, hogy miután a közfigyelem mindinkább a Balatonpartra van most irányítva, ennek a helynek is jövője van, ha a lakosság a vendégek kényelmére való tekintettel szobáit rendbe hozza és a fásításra egy kis gondot fog fordítani. A vízparton elterülő homokon, a mely ugy tudom a tihanyi apátságé, már némi szállóskultura látható, de ez maga nem elég, hanem be kellene azt egészen fásítani, ami csekély áldozattal és fáradsággal eszközölhető. Gondoskodni kellene még néhány kényelmes fürdőkabin felállításáról is.

A Balaton mint tengeri fürdő.

Sokan vetik fel azt a kérdést és csóválják fejüket kételkedve, hogy vajon a Balatonpart tényleg tekintetbe jöhet-e mint tengeri fürdő és mint ilyennek van-e jövője? Jól tudjuk, hogy a tengeri fürdő leginkább az angol- és görvélykóros gyermekeknél van javalva és látjuk, hogy más államok és azok társadalmi minő nagy áldozatokat hoznak ilyen tengerparti gyermektelepek, illetve ugynevezett hospisek alapítására. Olaszországban 20, Angliában 33 kórház van, a melyek legnagyobbbrészt gyermekek befogadására szolgálnak. Franciaországban, Németországban, Belgiumban, Németalföldön, Portugáliában, Dániában, Oroszországban is évről-évre szaporodik a gyermektelepek száma. Amerikában nemcsak a görvélyes és angolkóros gyermekeket, hanem a nyári hasmenés következményeitől megvédendő az erre hajlamosokat is ilyen tengerparti telepeken helyezik el. Ausztriának 3 ilyen telepe van, csak nekünk magyaroknak nincs egy sem, pedig talán nekünk is szükségünk volna mindent kihasználni, hogy gyermekeink egészségét és testi épségét megvédjük és fentartsuk. Ujabbán Cirkvenicában szándékoznak egy ilyen telepet létesíteni, ami mindenesetre igen helyes és okos dolog, de kérdem, miért men-

jünk mi olyan messze, a mikor a megfelelő helyeket egészen közel a Balatonparton is felálálhatjuk?

Az ilyen tengeri gyermektelepek helyének megválasztásánál a főbb követelmények a következők :

1. Nagy kiterjedésű finom homok part.
2. A széleken sekély és befelé lassan mélyülő finom homokos talaj, hogy minden nagyságú gyermek megtalálhassa magának a szükséges mély vizet.
3. Vízpárákkal telt napos levegő.
4. Az erősebb szelektől védett hely, vagyis hogy ne legvenek nagyobb hőmérsék ingadozások.
5. Enyhe hullámcsapás, hogy a gyermekeknek a vízben való tartózkodás ne legyen félelmetes.
6. Tiszta és pormentes levegő.
7. Dús növényzet.
8. Jó ivóvíz.
9. Jó közlekedés minden irányban
10. Olcsó és mégis egészséges élelmi czikkek bőséges mennyisége, különösen jó tej stb.

Kérdem tehát, hol és melyik tengerparton találhatók fel mindezek jobb minőségben, mint a Balatonparton? Helyesen írja Dr. Békéssy Géza budapesti gyermekorvos: „hogyan gyermekek fürdőztetésére alkalmas, kizárólag magyar tengerpartunk nincsen, kevés okunk van bänni, mert a Balaton a „Magyar tenger“ a sőtartalom kivételével jóformán mindazon gyógyelönyöket megadja, mint a melyek a tengerpartokon a gyenge, rachitikus és scrophulitikus gyermekeknek oly kiválóan értékeseknek bizonyultak. Említettük, hogy a gyermekek fürdőzése szempontjából elsőrangú kellék a part megfelelő alakulása, t. i. enyhén lejtős, finom homokos volta. E tekintetben a Balaton somogyi partja számos alkalmas helylyel kínálkozik. A Balaton partjának e részlete eléggé menedékes és talaja finom homokos. E helyeken az enyhe hullámcsapás alig veszélyezteteti a gyermekek vízben tar-

tózkodását. A partokon a levegő elég pormentes, enyhe, meleg és állandó elpárolgása folytán egyenletes hőmérsékű. A Balaton megnyugtató, nagy felületű, enyhe hullámzású tükre, a játszásra alkalmas szabad homokos part, a környék lakottsága, megfelelő közlekedési viszonyok és az ország gőczpontjához való közelsége oly értékes tulajdonok, a melyek kiválóan ajánlják azt, hogy ott gyöngélkedő gyermekek számára üdülőhelyek, sanatoriumok létesíttessenek. De a scrophulosis és rachitis gyógyítására is megad a Balaton majdnem minden gyógyszerközt. Azt a hátrányát a tengerrel szemben, hogy sókban szegény, mérsékli az az előnye, hogy nem annyira izgató hatása, mint a tenger és ennek folytán az izgékony, lesóványodott gyermekek scrophulosisánál is, — kiknél a tengeri fürdők ellenjaválva vannak — sikerrel használhatók a balatoni fürdők.“

Ennek minden betűjét aláírom azzal, hogy a Balatonpart, illetve ezek a fürdők általában jobbak a gyermekeknek, mint akármelyik észak vagy keleti tengeri fürdő, mert:

1. A tengerhez csak nagyobb utazással érhetünk el, ami pedig különösen a gyengébb gyermekek idegzetét nagyon megviseli.

2. A szokatlan környezet és életmód, a nagyobbaknál pedig a honvágy folyton izgatottságban tartja a gyermeket.

3. Az erős levegő, a nagyobb hőmérsékingadozások szintén megviselik idegzetét, nemkülönben a tengervíznek nagy sótartalma is és különösen az erősebb hullámverés elbágyasztólag hat rájuk.

4. Az erősebb légáramok és hullámzás miatt a gyermekek sokszor napokon át nem fürödhetnek. Tudok eseteket, a mikor 4—6 heti otttartózkodás alatt háromszor sem fürödhettek meg a gyermekek.

5. A drágaság, a mibe egy ily nagy út és ilyen helyen való tartózkodás kerül.

Mindezek után szerény véleményem szerint a

Balatonpart alkalmasabb a gyermekek fürdőztetésére, kora tavasztól késő őszig, (május—október) mint akármelyik északi vagy keleti tengeri fürdő.

A Balatonparton aránylag nem nagy összeggel lehet létesíteni és fentartani ilyen gyermektelepet, csak jóakarat és egy kis áldozatkészség kell hozzá, úgy a kormány, mint magánosok részéről. Teljesen alkalmas helyek már most is vannak és hogy az egész part e célra szolgálhasson, ahhoz csak elhatározás és néhány év kell.

♣ Balaton éghajlati viszonyai.

A Balatonpartnak eltérő sajátása van, t. i. az északnyugati, vagyis veszprémi és zalai partok inkább climatikus helyek, a somogyi és a veszpréminek egy része pedig valóságos tengeri fürdő; ha tehát valaki választani akar a fürdőhelyek közül, úgy ezt a körülményt figyelembe kell vennie.

Én az egész partot ismerem, de tanulmányokat csak vármegyém területén eszközöltem és célom is csak ennek ismertetése; így a következőket tartom elmondandóknak azok részére, a kik a somogyi partot akarják fürdőzés és nyaralásra választani:

Ha a meteorologiai megfigyeléseket nézzük, önként szemünkbe ötlük, hogy ezen partvidéknek hőmérséki viszonyai sem egyenlők, t. i. míg Balaton-Berénev, Balaton-Keresztur, Fonyód és Bogláron a júniusi hőmérsék átlaga 20° és $22\cdot5^{\circ}$ C. között, az augusztus havi hőmérsék szintén $20\cdot2$ és $22\cdot5$ között váltakozik azon különbséggel, hogy júliusban Balaton-Berény és Keresztur hűsebb és Fonyód, meg Boglár melegebb, augusztusban Fonyód és Boglár hűsebb, Balatonberény és Keresztur melegebb, addig Lelle, Falu-Szemes és Szárszón a július havi átlag $24\cdot6$ és $26\cdot83$ C. között, az augusztusi pedig $25\cdot3$ és $26\cdot6$ között váltakozik, vagyis eme részen júliusban

4°-al, augusztusban pedig 4—5 C.-al van melegebb. E körülménynek részéről más magyarázatot adni nem tudok, mint azt, hogy Lelle, Falu-Szemes és Szárszó, így tehát Földvár is a Balaton tükréhez viszonyítva mélyebben fekszenek és hogy a szemben fekvő zalai hegyek zártsága által az északi légáramok jobban fel vannak tartva, míg Balatonberény, Balatonkeresztúr, Fonyód és Boglár a nyugati légáramokat és a szemben fekvő zalai hegyek nyílásain, völgyein át, különösen a szigligeti öbölnél az északi hűs légáramot jobban kapják, miért is ezen a részen a szellő mindig lengedez. A nyugati, illetve északnyugati légáramok okozzák azt is, hogy a part nyugati részén a csapadékos napok száma több, mint a part keleti részén, így a levegő többször hűl le és tisztul meg a benne uszó portól.

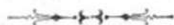
A vízmozgásnál is tény az, hogy a nyugati részen; egész Boglárig élénkebb, mint a másik részen, a hullámverés is sokkal erősebb itt, ami megint csak azt bizonyítja, hogy ez a része a partnak az északi légáramoknak jobban ki van téve.

A víz hőmérsékében különbség nincsen, az a somogyi parton júliusban mindenütt 18—18·5° R. és augusztusban 17·5—18° R. között váltakozik.

Ezek a különbségek ugyan nem nagyok, de mégis léteznek, ami azonban semmit se alterálja ama tényt, hogy az egész somogyi part mint tengeri fürdő ne lenne a legjobb.

Miután a Balaton mellett a fő fürdőzési időszak július és augusztus hónapok, a pontos

megfigyelések minden községben ebben az időben történtek meg, azonban junius és szeptember épen olyan kellemes, sőt sokszor kellemesebb, mint a julius és augusztus. A boglári meteorologiai állomás feljegyzései szerint juniusban az átlagos hőmérsék 20° C., a szeptemberi pedig 17.6° C. volt. A víz juniusban 18° R., míg szeptemberben 16° R. volt. Ebből világosan látható, hogy a somogyi Balatonparton juniustól szeptember végéig, vagyis 4 teljes hónapig tart a fürdözési időszak, míg májustól októberig, tehát 6 hónapon át mint kellemes klimatikus tartózkodási hely jön figyelembe.

Hatósági intézkedések.

A Balatonpart felvirágoztatása újabb időben vizeki Tallián Béla urnak, Somogyvármegye volt főispánjának, mint Balaton szabályozási ministeri biztosnak kiváló gondoskodása tárgyát képezte. Munkálataira vonatkozó jegyzőkönyvet hátrább e munkához fűzöm, annyival is inkább, mert az a Balaton-kultusz egyik legkiválóbb momentumát képezi. Sajnos azonban, hogy Tallián Bélának vármegyénkből való eltávozása folytán az általa megindított mozgalom teljes sikerre nem jutott. 1893. évben a nélkül, hogy legutóbbi időkg Tallián Béla főispán ur terveiről és munkásságáról tudomásom lett volna, javaslatokat tettem a Balatonpart felvirágoztatása érdekében és pedig kiváló eredménnyel, a meny nyiben Tallián Gyula főispán ur e tárgyban az értekezletet összehívta és Maár Gyula alispán ur pedig a szükséges rendeleteket a parti járá sok főszolgabiráihoz és ezek útján a községek elöljáróságaihoz kiadta.

A főispán ur által összehívott értekezlet, habár első sorban a Fonyódon létesítendő nyaralótelep megalapításával foglalkozott, mégis a közfigyelmet annyira erre az ügyre terelte, hogy az értekezleteken a szomszédos megyékből és Budapestről is többen voltak jelen. Az így fel-

~~költött~~ figyelemnek nyilvánulása már az első év nyarán észlelhető volt, a mennyiben a Balatonpart községei a köztisztaságra, a lakások és udvarok rendbehozatalára, a vendégek kényelmére kezdtek nagyobb gondot fordítani, a nyaraló közönségből pedig nemcsak az eddigieknél számosabban keresték fel a Balatonpartot, hanem a vételkedv is mutatkozni kezdett és néhány községben egyes nyaraló helyeket el is adtak. Máshol pedig a parttulajdonosokban az eladási és parcellázási kedv, a melytől eddig annyira irtóztak, megjött, belátván azt, hogy eddigi értéktelen területeiknek méltányos áron való eladása által első sorban a saját, de másodsorban a közjólétet is előmozdítják. B.-Berény, Fonyód, Boglár, Lelle, majd B.-Földváron indult meg nagyobb mérvben az eladás és vásárlás s csakhamar az építkezés is, úgy, hogy ezen rövid 2 év alatt a Balatonparton már is szászámottevő alkotások vannak és merem mondani, hogy rohamos fejlődése biztosítva van, ha megadatnak mindazok az eszközök és tényezők, a melyek ehez okvetlen szükségesek.

Nagymérvben hozzájárultak a Balatonpart felvirágoztatásához az ott megkezdett szállótelepítések, és a szobb-szt.-györgyi vasut kiépítése. A Fonyód érdekében megindított mozgalom pedig felrázta a már majdnem egészen elszunyadt kaposvár-fonyódi vasut ügyét is. Az engedményesek, az egyes községek, sőt maga a vármegye közönsége is e vasut kiépíthetése végett nagyobb áldozatok hozására lett hajlandó, a kormány maga is tett engedményeket. Lukács

Béla ő nagyméltósága a nála járt küldöttségnek maga is kijelentette, hogy „a Balaton-kultusz megteremtése, a Balatonpart felvirágoztatása országos közérdeket képez.” A vasut már a nyilvános forgalomnak való átadás küszöbén áll és bizonyára nagy mértékben fog hozzájárulni a Balatonpart felvirágzásához, miután azt nemcsak az egész megye, hanem a szomszédos megyék közönségének is könnyen hozzáférhetővé tette. A vármegye nagylelkűsége további áldozatokra is hajlandó volt, megszavazván a fonyódi vasutnak a déli vasuttal való csatlakozó állomásánál egy nagy, 24,000 frtba kerülő kikötő kiépítését, hogy ez által is a forgalmat emelje és a Balatonpart keresettségét és hozzáférhetőségét megkönnyítse. Rövid idő alatt a Balatonpart egy harmadik vasutvonallal is érintve lesz a vármegye keleti részén és egy újabb kikötő is fog épülni B.-Földváron. Amint ezekből látható, a megye közönsége szívesen tett és tesz és hoz áldozatokat a Balatonpart felvirágoztatása érdekében, szükséges volna még, hogy a parti nagybirtokosok is saját jól felfogott érdekükben követnék a jó példával elüljáró gróf Hunyadi Imre, gróf Zichy Béla, gróf Jankovich László és gróf Széchényi Viktor urakat. Mert ha magunk és hazai közönségünk kellőképen fogjuk méltányolni a Balatonvidék szépségét, úgy számíthatunk arra, hogy az idegenek is mindig többen és többen fogják felkeresni.

Nagyságos Maár Gyula alispán ur a főszolgabíró urakhoz és ezek útján a községi előljáróságokhoz kiadott rendeletében hangsúlyozta a

Balatonpart felvirágoztatásának és keresetté tételének szükségét, rámutatott ama legszükségesebb dolgokra, a mélyek minden nagyobb áldozat nélkül egy kis jóakarattal keresztülvihetők és mégis a parti községeknek a fürdőzők és nyaralók általi keresettségét emelni képesek. Ezentul pedig szigoruan elrendelte, hogy:

1. A községekben a köztisztaság ügyében kiadott összes rendeletek a legnagyobb szigorral fogantatosittassanak és azok rendben tartása mindenkor éber figyelemmel kísértessék.

2. A községekben a járványkórházak felállíttassanak és berendeztessenek.

3. A korezmák és jégvermek mindenkor rendben tartassanak.

4. A körorvosok községeikben a fürdőidény tartama alatt legalább is hetenkint egyszer megjelenjenek; a járásorvosok, valamint tiszti főorvos az idényben legalább egyszer a községeket beható vizsgálat alá vegyék, a főszolgabírák is meglátogassák és minden mulasztást a legszigorubban megtoroljanak.

5. Az előljáróságok az utcák és a községhez vagy attól elvezető utak, nemkülönben a magán udvarok és a Balatonpart ama részeinek, a melyek tulajdonukat képezik, befásítására utasítottak.

6. A lakosság figyelmeztetve lett, hogy udvarát és szobáit rendben tartsa, azokat lehetőleg átalakítsa és kövessen el anyagi viszonyaihoz mértent mindent arra, hogy a községben a fürdővendégeknek lehető kényelmet biztosítson és ez által magának jövedelmet szerezzen, a nélkül, hogy a vendégeket zsarolná vagy velük szemben illetlenül viselkednék. Kitaníttatott, illetve megmagyaráztatott, hogy a vendégek nagy száma neki nem teher, hanem haszon és éppen ezért tanulja azt megbecsülni.

7. A marha és másféle csordáknak a fürdőzők

közelében a vízbe való behajtása szigorúan eltiltattott, nemkülönben az illetlen viselkedés szigorú megtorlással fenytetett.

Mindezen rendeleteknek meg is lett a kívánt hatása és dicséretet érdemel népünk józan és tisztességes gondolkodása, hogy ezeket gyorsan foganatosította és azok fentartására állandóan gondja van. A hatóságok és azok közegei pedig szintén a legnagyobb gonddal és szorgalommal járnak el eme dolgokban és nem szűnnek meg a népnek megmagyarázni mindez intézkedések szükségességét és nagy horderejét a jövőre nézve.

Nemsokára megjelent a nagyméltóságu belügyminiszter urnak 44.404. számú szabályrendelete is, a melynek alapján ott, a hol arra szükség volt, még nagyobb nyomatékka lehetett fellépni.

A fürdőbiztosi teendőket az előljáráóságok, illetve bírák teljesítették eddig minden községben, de a folyó évben már néhány helyen a főszolgabiróságokra fog az ruháztatni.

A meteorológiai megfigyelések is minden községben az idény két hónapjában július és augusztusban pontosan feljegyeztetnek.

A községeket, mint fürdő- és nyaraló helyeket érdeklő jelentések adatai pontosan gyűjtetnek és a nagyméltóságu belügyminiszter urhoz felterjesztetnek, nemkülönben a vendégforgalmi kimutatások is. Egy szóval a hatóságok megtesznek minden lehetót arra, hogy a jelen adott viszonyok között a Balatonpartnak minél nagyobb fellendülését biztosítsák, a mi sikerült

is oly mérvben, a minőre pár év előtt a legvérmesebb reményűek sem mertek gondolni. Hogy azonban a Balatonpart felvirágzása még inkább fokozható legyen és elérhető legyen az, hogy mint tengeri fürdő méltó helyét elfoglalhassa az emberiség szolgálatában, ahhoz sok kisebb, illetve könnyebb, de nagyrészt nagy, így nehezen keresztülvihető dolgokra van még szükség, a melyeket egy más fejezetben leszek bátor elmondani.

Javaslatok.

A parti lakosság teendői.

Felmerül az a kérdés, vajon melyek volnának ama teendők, a melyek szükségesek ahhoz, hogy a Balatonpart minél előbb felvirágozzék és hogy mint nyaraló és fürdőhely, illetve tengeri fürdő elfoglalhassa helyét?

Véleményem szerint ezek a teendők kétrészre oszthatók, u. m.: kisebbek, a melyek könnyen, magánosok jóakarata és ügybuzgalma, valamint a hatóságok érdeklődése és ébersége által hajthatók végre; és nagyobbak, a melyek nehezebben bár, de az összes érdekeknek egyesítése, a vállalatoknak, valamint a kormánynak belevonásával, illetve jóakaratával és némi áldozatkészséggel oldhatók meg csupán.

A kisebb teendők, a melyek a parti lakosság és községek elöljáróságai által könnyen megoldhatók, a következők:

1. Kiváló gondot kell fordítani a köztisztaságra, nemcsak a fürdőidőszak alatt, hanem állandóan úgy, hogy e téren a parti lakosság, illetve községek ugyszólván kitünjenek és hírnévre tegyenek szert.

2. A lakosság vagyoni viszonyaihoz mérten igyekezzék lakóházát megfelelően átalakítani, vagyis nagy ablakokkal ellátni, kipadlóztatni és a legszükségesebbekkel bár, de tisztességesen butorozni. Fő dolog, hogy régi füstös konyháját, nyitott tűzhe-lyét rendes takaréktűzhelylyel cserélje fel.

3. Udvarát fásítsa be, gazdasági melléképületeit, különösen istálló, disznó-ól, trágyagödör stb. úgy helyezze el, hogy ez a lakó háztól lehető távol legyen, hogy annak látása ne legyen kellemetlen és különösen szaga a szobába hatoló levegőt ne fertőztesse meg. Az udvart tartsa mindenkor rendben, azt naponként 1—2-szer söpörje fel és locsolja meg. Eppen úgy a ház előtti gyalogjárót is tartsa rendben és háza elejét fásítsa be. Az udvar elején kis virágos kertet csináljon, melynek látása vonzóvá és barátságossá teszi hajlékát. Állítson fel udvarán egy kis hüselő filagoriát, a melyben ebédelni is lehessen, hogy a vendég ne legyen egész nap a szobára szorítkozva és hogy az ételszaggal a legyek ne hatoljanak a szobába.

4. Különös gondot fordítson a lakosság a zöldség és főzelékfélék termesztésére, nemkülönben olyan nemes gyümölcsfajok tenyésztésére, a melyek a fürdőidény alatt érnek, u. m.: cseresznye, meggy, kajszí és franczia barack, nyári almák és körték, málna, eper stb. Tenyészszen baromfit eladásra, nemkülönben úgy rendezkedjék be, hogy ez idő alatt 1—2 jó fejős tehene legyen. Mindezen termelvényekből igen szép haszonra és így évenként biztos jövedelemre tehet szert. Fő dolog még, hogy túldrága árakat ne követeljen, hanem elégedjék meg a rendes piaczi árakkal, így tisztességes haszonnal, mert kapzsisága által elriasztja a vendéget és azzal magának csinál kárt.

5. Minden lakós, aki házába vendéget fogad, állítson fel a vizparton egy tisztességes fürdőbödét, a melyet mérsékelt áron adjon bérbe vendégének.

6. Az előjáróság ügyeljen, hogy a kutakat minden tavasszal jól kimerjék és tisztogassák, nehogy az ivóvíz rossz és így egészségtelen legyen. A pöcze és trágyagödörök szintén kora tavasszal kiürítendő, illetve kihordandók és azok a nyár folyamán hetenként legalább kétszer mésztejjel fertőtlenítenedők.

7. Gondoskodják, hogy a lakosság mindenkor illedelmesen viselkedjék, az utczai lármát, trágár beszédeket és illetlen viselkedést kerülje és óvakodjék attól, hogy a vendégeket különösen a fürdésnél zavarja vagy megbotránkoztassa. Az ezek ellen vétőket tartsa mindenki polgári tisztességéből kifolyó kötelességének azonnal feljelenteni, a kikkel szemben azután az előjáróság, illetve hatóságnak gyorsan és szigorúan kell eljárni.

8. Az előjáróság intézkedjék ott, a hol lehet és kivihető, hogy a csordát, nyáját ne a főutczán hajtsák ki és be, hanem lehetőleg úgy, hogy a fürdő, illetve nyaraló vendégeket ne zavarják és különösen elkerültessék a pornak felverése.

9. A község utczái, azok vízlevezető árcai mindenkor rendben és tisztán tartandók. Gondoskodni kell az utczák befásításáról és a községi közlekedési utak jókarban tartásáról és befásításáról. Ahol az urbéreseknek Balatonpartjuk van, azt haladéktalanul fákkal és cserjékkel ültessék be parkszerűen, ne hallgassanak egy két nagyszájú és roszakaratu társukra, a kik falujukra csak kárt és szégyent akarnak hozni azért, mert azt legtöbbszőr az ő önös érdekük hozza így magával.

10. Folytonosan felügyeljen a koresmák, mézszárszékek, vágóhidak, pékműhelyek, jégvermek rendben tartására és arra, hogy a mézszárszékekben mindenkor elegendő hűvesség legyen, a koresmákban pedig hamisítatlan, egészséges italokat mérjenek.

11. A járványkórházak rendben legyenek, az esetlegesen előforduló fertőző betegségek azonnal bejelentendők, a betegek gondosan elkülönítendők, nehogy ilyen esetek miatt a fürdővendégek a helységet elhagyni kényteleníttessenek.*)

*) A parti községek lakossága tehát saját jól fel-fogott érdekében kell, hogy elkövessen mindent arra,

A hatóságok teendői.

1. Ama községekben, hol a fürdővendégek száma a 300-at megüti, a 44.404. számú belügyminiszteri szabályrendelet értelmében a fürdőbiztosi teendőkkel a főszolgabíró vagy szolgabíró bízandó meg, ilyenek: Balatonberény, Fonyód, Boglár és Földvár; a többi községekben e teendőket az előjáróságok végezzék, kiknek a működését legalább is havonként egyszer a főszolgabírók ellenőrizték.

2. A hatóság szigoruan ellenőrizze a köztisztaság fentartását; korezmák, vágóhidak, mészárszékek, pékműhelyek, jégvermek rendben tartását. Szigoruan felügyeljen, hogy a fürdőterületek közelében csordákat a vízbe ne hajtsanak és hogy a fásítások minél előbb ne csak eszközöltessenek, hanem gondoztassanak is.

3. Minden községházánál egy panaszkönyv tartandó, a melybe a vendégek esetleges panaszait bejegyezzék, e panaszokat a szolgabírók a köz-

hogy a vendégek mentül nagyobb számmal keressék fel, mert ez által a saját megélhetési viszonyait és vagyoni gyarapodását mozditja elő. Hogy külföldön hasonló körülmények között lévő apró parti községekbe minő arányú a fürdővendég forgalom, mutatja az a statisztikai kimutatás, melyet a keleti tengerpart községeiről Dr. Preisz Kornél állított össze a balneologiai értesítőben a múlt évről, p. o. Binsz 300 lakósa 6437 vendéget, Gőhren 300 lakósa 5300 vendéget, Heringsdorf 1000 lakósa 10.673 vendéget, vagyis 16 község 35,000 lakósa 92918 vendéget látott el.

ségben lótok alkalmával betekinteni és azonnal tárgyalni tartoznak.

4. A parti községek bejelentő lapokkal látandók el és minden gazda, kinek házában vendég van, azt három nap alatt pontosan kitöltve, felelősség mellett az előjárásának beszolgáltatni köteles. E bejelentő lapok alapján a vendégekről pontos nyilvántartás vezetendő.

5. Minden községben egy ahhoz értő egyén (jegyző, pap, tanító) felkérendő, hogy az évnek legalább is 5 hónapjában a meteorologiai feljegyzéseket pontosan vezesse, a megfigyelésekhez szükséges eszközök a községek terhére szerzendők be.

6. Minden községet, a hol fürdővendégek tartózkodnak, az idény alatt a körorvos hetenként, a járásorvos pedig havonként legalább egyszer meglátogatni köteles; ezentúl a tisztí főorvos is minden községet meglátogasson. E látogatás alkalmával minden közegészség- és köztisztasági ügyet gondosan ellenőrizzenek és ne szűnjenek meg az előjáróságokat tanácsaikkal támogatni.

7. Gondoskodják a hatóság, hogy a fásítás minden irányban eszközöltessék és úgy a községi, mint törvényhatósági utak, állandóan jó karban tartassanak, mert ezek egyik legfontosabb feltételei a Balatonpart fellendülésének.

8. Miután a vendégek több helyen nagymérvben ki vannak szolgáltatva egyesek kapzsiságának, segíteni kell ezen legalább ott, a hol lehet; így a hus- és kenyér-árak hatósági uton állapítandók meg, és úgy a mészáros, mint a pék szigoruan utasítandók és kötelezendők arra az ipartörvény alapján, hogy mindenkor elegendő és jó minőségű húst és süteményt tartsanak készletben.

9. Fontos kérdés, de egy kis jóakarattal mégis könnyen megoldható az, hogy a balatonparti községekben egy alapot kell teremteni, a melyből az utcák locsolása, szépítési és kényelmi dolgok volnaak eszközölhetők; nézetem szerint ez körülbelül

így volna megoldható: minden gazda, ki házába vendégeket fogad, köteles legyen az időny alatt 1 frtot és minden nyaraló család, illetve állandó fürdővendég havonként szintén 1 frtc fizetni, mondjuk, a köztisztasági és szépészeti pénztárba, ezentúl pedig a part- és víztulajdonosok, kik a vízhasználatért díjakat szednek, szintén kötelesek legyenek minden fürdőbódé után havonként szintén 1 frtot fizetni. Ezentúl a vendégek által rendezendő mulatságok és adakozások gyarapítnák ezt a pénztárt. Az így begyűlt pénzeket a községi bíró kezelné hatósági felügyelet és elszámolási kötelezettség mellett.

Az egyik fő dolog, a locsolás, így volna megoldandó, hogy minden községnek lévén vízfordó lajja, arra egy le- és felszatelható ocsoló készülék lenne alkalmazandó. Miután minden községben mérsékelt díjért lehet egy pár lovat érbe kapni, a melyeket a reggeli és délutáni órában ebbe befognának, így az öntözést aránylag desón lehetne eszközölni, de ha ez állandósíttatik, úgy vállalat útján lehet gondoskodni ennek biztosításáról. A locsolás után fenmaradó összegből pedig ülő padok, csolnakok és más, a község kényeltére szükséges dolgok lennének fokozatosan beszczendők.

A Balaton közkincs.

Miután nagy dolgokat csak közös akarat-
tal és vállvetve lehet aránylag könnyen megoldani,
de az ilyen tén, minő a Balatonpart fölvirá-
goztatása és használása is, azok keresztülvi-
teléhez még az egyöntetőség is szükséges, né-
zetem szerint a 3 parti vármegye közönségéből,
illetve ezek delegáltjaiból (3—3 tag) a majorá-
tusok, közbirtokosság, urbéresek, a már létező
nyaraló és ürdötelepek, vasuti és gőzhajózási
vállalatok képviselőiből, egy kormány kiküldött
elnöklése alatt működő Balaton bizottság lenne
alakítandó a mely bizottság tárgyalna minden,
a Balatonpartot érdeklő és érintő dolgot, tenne
javaslatokat és hozna esetleg kötelező határoza-
tokat. Egilyen bizottságtól lehetne remélleni azt,
hogy a Balatonpart gyorsan fel fog virágozni és
az ott kesitendő alkotásokban bizonyos arány
és összhang fog lenni.

Hat Balatonpart felvirágoztatását ezentul
is az egyesek jóakarataira és lelkesedésére biz-
zuk csuán, és reméljük, hogy a szabad ver-
seny egendő lesz mindezen nagyszabásu
dolgoka megcsinálni, a melyekre okvetlen
szükségvan, ugy nagyon távol az idő, midőn
ez a nemzeti kincs ugy lesz kihasználható, a
mint a így már rövid időn lehet. A Balaton-

part fejlődésének legnagyobb akadálya eddig is éppen az volt, hogy az egyesek, akik a partot és vizet mint tulajdonosok bírták, annak érdekében semmit sem tettek, másoknak pedig a legujabb időkig, a hozzáférést nem engedték meg, innen van az, hogy a Balatonparton nagyobb helyek, városok nem keletkeztek, pedig csakis nagyobb telepek létesítése, a községeknek nagyforgalmu helyekké való fejlődése által érhető el az egész parton, hogy megszűnik a közöny s az eddigi tespedést gyors munka fogja felváltani, a melyhez szükséges, hogy találtassék mód arra, hogy azok is, a kik minden haladásnak ellenségei, reá szoríthatók legyenek arra, hogy önérdeküket, esetleg semmivel sem törődő hajlamukat kénytelenek legyenek a közjó előmozdításának alárendelni.

Ezek előrebocsátása után nézetem szerint az általános teendők a következők volnának:

1. A legutóbbi évek alatt tagadhatatlanul nagy területeket ültettek el különösen szőlővel, és így a part kultura alá vétele kezdetét vette nagyobb mérvben; de mindazonáltal a fásítás terén alig történt valami. Pedig a Balatonparton ez egyik fő tényező ahoz, hogy mint nyaralóhely méltó helyét elfoglalhassa. Éppen ezért szükséges tehát, hogy a hol a talaj jobb, ott szőlő, gyümölcsfák és más haszon növények ültetessenek, a hol pedig silányabb, ottan fásítsanak és különösen fenyő és acérfajok azok, a melyek ezen talajban díszlenek. A fásításnál arra kell vigyázni, hogy a vasutról a Balatonra a kilátást el ne zárja, a víz felőli oldalon tehát alacsonyabb növésű fák ültetendők, lehetőleg csoportokban. A Balatonpart befásításánál szükséges, hogy a kormány jöjjön segítségül és pedig úgy,

hogy a fásításnoz elegendő esemetét bocsásson a tulajdonosok rendelkezésére ingyen.

Miután azonban mindég akadhatnak egyes tulajdonosok, akik a fásítást eszközölni nem akarják, szükséges, hogy a Balaton egész hosszában, a víz mellett egy bizonyos szélességű övben, a part törvény által erdőterületnek mondassék ki, hogy mint ilyennek befásítására az illető parttulajdonos kötelezhető legyen, ellen esetben ezen területek az állam által kisajátíttassanak és így fásíttassanak be.

2. A Balatonvidék fellendülésének egyik főtenyezője az is, hogy annak minden pontja könnyen megközelíthető legyen, evégből szükséges, hogy a vasut mentén, minden egyes községnél legalább is feltételes megállóhely létesíttessék. Ezentul szükséges a gőzhajó vállalat fejlesztése, illetve több hajó beszerzése, kikötők építése és az egész tavon egy élénk és olcsó közlekedés létesítése, csakis ezen uton lehet biztosítani azt, hogy évről-évre többen fogják felkeresni és megkedvelni. Szükséges még ezentul az is, hogy nemcsak az egész part mentében, hanem a megye belsejéből oda vezető utak is kiköveztessenek és befásíttassanak. Mig a Balatonparton és oda vezetőleg jó köves utak nem lesznek, addig annak keresettsége sem lesz olyan még a parti lakosság részéről sem, mint a minőt elvárni méltán lehet.

3. Miután ahoz, hogy a Balatonpart mint valószínű modern tengeri fürdő jöjjön tekintetbe szükséges, hogy a parton sétányok létesíttessenek hogy a közönség direkt a vízről jövő levegőt élvezhesse. Szükséges tehát, hogy e sétányok létesítéséhez használandó kőanyag bőven és olcsón álljon rendelkezésre. A mai szállítási viszonyok és árak mellett ez majdnem a lehetetlenséggel határos, vagy oly roppant pénzbe kerül, hogy annak létesítésétől még a legbuzgóbbaknak is elmegy a kedvük. Illusztrálásul csak azt hozom fel, hogy: mig a déli vasutársaság Karinthiából 4 frtjával szállít

egy köbméter követ, addig az alig néhány kilométer távolságra a vízen Zalából 3 frt 10 krba kerül; e horribilis ár mellett lehetetlenség a partokat kiépíteni. Ezen úgy lehetne segíteni, ha a balatonparti gőzhajóstársaság Zalában rendes kőbányát nyitna és nem apró kereskedőktől szerezné be ügynökök útján a követ, valamint ha a közszállításra szükséges járművekkel rendelkeznék. Mielőtt a somogyi parton egy köbméter kő 2—2 frt 20 krba fog kerülni, mindjárt nagyobb lesz az építkezési kedv; ezek az árak pedig lehetségesek, mert a zalai partról most is egyes polgárok kisebb járművekkel 2 frt 35 krért vállalkoznak egy köbméter megszállítására.

4. Az építkezési kedv fellendítésének egyik legfőbb tényezője, hogy a Balatonparton épülő nyaralók, sőt a községben épülő házak is, úgy, mint gyógyfürdőknél, 20 évi adómentességben részesüljenek. Ezt a kedvezményt a törvényhozásnak meg kell adnia, ha mérlegeli azt az óriási nemzeti hasznot, a mely a Balatonpart felvirágzása által okvetlen előállani fog. Nézzük csak a horvát kormányt, minő áldozatokat hoz és minő befektetéseket csinál a tengerparton, hogy annak felvirágzását, így kihasználását biztosítsa: épít kőpartokat, sétányokat, csinál vízműveket, mind állami költségen s az eredmény meg is van. Ugy tudom, hogy a magyar kormány is egyes felsővidéki telepeket tetemes kedvezményekben részesített és érdekükben áldozatokat is hozott, igen helyesen, de nem szabad megfelekeznie akkor az ország egyik legnagyobb és legszebb vidékének, a Dunántulnak érdekeiről sem, s meg kell adnia minden kedvezményt, sőt áldozatokat is kell hoznia a Balatonpart felvirágoztatására különösen akkor, midőn az óriási szőlőterületek elpusztulása miatt a lakosság kivándorolni kénytelen. Ezt a kivándorlást feltartóztathatjuk, ha ezeket a szegény embereket a somogyi parton telepítjük meg és alkalmat adunk nekik arra, hogy itt a kopár homokterületeket szőlővel, kerti növé-

nyekkel ültessék be, így nekik itthon a megélhetést biztosítsuk. Kettős lesz tehát a haszon, vagyis megmentjük saját népünket magunknak és felvirágoztatunk eddig kihasználatlanul hevert területeket.

5. A parti községek fejlődhetése és ujak alapítása érdekében is szükséges, de különösen szükséges közegészségi és nemzetgazdasági szempontból, hogy a balatonpartmenti mocsarak lecsapoltassanak, ezek az óriási területek kiszáríttassanak és kultúra alá vonassanak. Nem értik hozzá, hogy minő technikai nehézségek állanak majd ennek útjában, de azt tudom, hogy az eddigi csatornák, jobban mondva árkok huzása által is tetemes földterületek nyertek. Azt hiszem, hogy ezek a berkek megfelelő csatornahálózattal és szélmotorokkal berendezendő vízemeléssel, ha nem is egészen, de legnagyobb részt szárazzá tehetők.

6. Miután e vidéknek legnagyobb kincse a Balaton tava, szükséges gondoskodni arról, hogy ez a vízterület biztosíttassék, vagyis ennek nívója lehetőleg szabályoztassék, hogy ne legyen nagy ingadozásoknak kitéve. Ezáltal meg lesz akadályozható a Balatonnak elmosárosodása, a mely a zalai parton már is nagy területeken látható. Gondoskodni kell még különösen a hinár-irtásról is és a sásas nádasok képződésének megakadályozásáról, melyek a míg kívánatosak a haltenyésztés érdekében, ép oly hátrányosak a Balatonnak mint fürdőnek kihasználásánál. Már pedig ha a Balatont mint tengeri fürdőt akarjuk fejleszteni, úgy legfőbb dolog a jó homokos és minden vízi növényzettől mentes viztalajnak és tiszta víznek fentartása.

7. Miután a parti községek néhányában az ivóvíz, ha nem is fertőzött bomlási terményektől, de íze nem kellemes különösen a vendégeknek, míg azt meg nem szokják; így a part mentén gondoskodni kell ott, a hol arra szükség van, hogy furtkutak létesíttessenek, a melyek készítéséhez a kormányoknak kell segítségül jönni úgy, hogy adja a

szükséges gépezetet és szakértőt, míg a községek a munkához szükséges munkaerőt. Ez uton lehet biztosítani azt, hogy kifogástalan tisztaságú és ízű víz lesz minden községben. Ilyen kutak aránylag olcsók (300—500 frt), miért ilyenek létesítésétől a községeknek visszariadni nem szabad. Artézi kutak a Fatalemparton alig létesíthetők, amint ezt Siófokon tapasztalták.

Záró szó.

Ha mindezeket, a miket a jövő teendőiként felsoroltam, legalább részben létesíteni sikerült, úgy a Balatonpart minden pontja alkalmas lesz nyaraló és fürdő telepek létesítésére, a meglevő községek nagyobb mérvű fejlődésére, így a közvagyonosodás előmozdítására. A Balaton kihasználásánál azonban legelső dolog az, hogy használjon azoknak, a kiknek tényleg legjobban használ és a mire a természet predestinálta: t. i. legyen gyógyító eszköze beteg és satnya gyermekeinknek, hogy azokat testükben megedzve és meggyógyítva megmentjük a jövőnek.

A Balatonpart akkor fogja rendeltetését betölteni, ha partjait a gyermekek serege fogja előzőlni, mint az az éjszaki és keleti tengerpartokon látható.

Szükséges tehát, hogy nemcsak a parti megyék hozzanak áldozatokat, hanem az egész magyar társadalom és kormány is tegyék meg kötelességüket. Széleskörű mozgalom indítandó meg tehát a célból, hogy a Balatonpart legalkalmasabb pontjain gyermektelepek létesítsenek, a hol nemcsak a vagyonosak, hanem a

~~szegények~~ gyermekeinek is mód és alkalom adassék egészségük helyreállítására. Ha nézzük a hasonló külföldi sanatoriumok statisztikáját, világosan látjuk azt az óriási hasznót, a melyet ezen tengerparti nyaraltatással az emberiség a megmentett gyermekekben nyer; nem nagy tehát semmi áldozat nálunk sem, mikor gyermekeink egészségéről, így nemzetünk jövőjéről van szó.

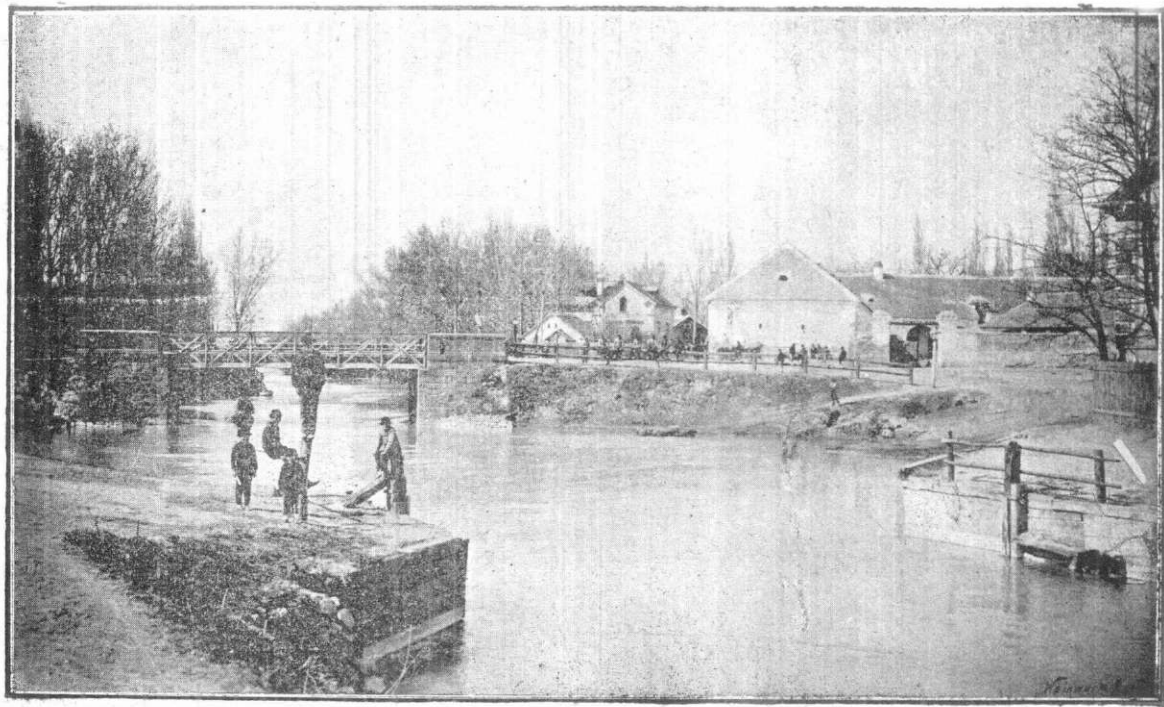
Nemes emberbarátok és anyák! kiknek szívük nemes érzelme sugja, hogy jót tenni kötelessége mindenkinek, kinek csak módjában van; a kik segíttek mindazokon, a kik hozzátok fordulnak, ne feledkezzetek meg a szegény görvélyes és angolkóros gyermekekről sem! Ezek nagy része önhibáján kívül hozta magával nyavalyáját e világra, más része pedig a mai társadalmi viszonyokból folyó nehéz megélhetési viszonyok között, a rossz lakás és táplálkozás miatt kapta meg azt.

Bármelyik uton szerezte a gyermek ezt a betegséget, az az egy bizonyos, hogy mi vagyunk annak okai és társadalmi viszonyaink. Első és legszentebb kötelességünk tehát gyermekeink egészségének helyreállításáról gondoskodni, még azért is, hogy biztosítsuk a jövő egészséges generációt, ez által nemzetünk fenállását.

Sok a tennivaló és nehéz a munka, a mely a Balatonpart felvirágoztatásában még hátra van, hiszen még a kezdet legkezdetén vagyunk; de erős elhatározás, nemes ambíció, egy kis áldozatkészség és vállvetett munkásság-

gal rövid időn pótolni lehet a régi mulasztásokat és el lehet érni, hogy a Balatonvidék tényleg az lesz, a mit József nádor mondott róla, hogy : „Ornamentum est regni Hungariae.“

Sló hid.

Jegyzőkönyvek.

Mint már előbb is említettem, Tallián Béla Somogyvármegye volt főispánja, mint a Balatonszabályozás miniszteri biztosa indította meg az első mozgalmat a Balaton-kultusz megteremtésére a három parti vármegyében. Az erről szóló jegyzőkönyvet egész terjedelmében itt közlöm már csak azért is, mert habár ez kezeimbe csak akkor került, midőn munkám már sajtó alatt volt, mégis az ebben felsorolt javaslatok mindannyia teljesen azonosok az én munkámban felsorolt javaslatokkal, így tehát világosan mutatják, hogy a Balatonvidék bajainak felismerése és jövőjét illető terveim helyesek és igazak. De mutatja azt is, hogy vizeki Tallián Béla, e kiváló képességű és szorgalmú férfiú, minden szép és jóra kiterjedő figyelmét és munkásságát, a Balatonvidék fellendítésének és nagygyá tételének kérdése sem kerülte ki.

I.

Jegyzőkönyv.

Felvétetett Balaton-Füreden 1892. évi augusztus hó 10 én Tallián Béla Somogyvármegye főispánja Balaton szabályozási ministeri biztos által egybehívott bizalmas értekezleten.

J e l e n v a n n a k :

Tallián Béla főispán ministeri biztos; Vég hely Dezső kir. tanácsos Veszprém, Csertán Károly Zala, Tallián Gyula Somogyvármegye alispánjai és Pogány József Somogyvármegye főispánjához beosztott főispáni titkár.

Elnök :

Jegyző :

Tallián Béla főispán. **Pogány József** főispáni titkár.

Elnök : előterjeszti, hogy az értekezlet czélja megbeszélni azon lehetőségeket, melyek mellett a Balaton tava és vidéke, úgy a három vármegye partmenti lakóságainak gazdasági érdeke, mint a fürdő közönség általános igényei tekintetében felhasználható és kiaknázzhatóvá vállják; s erre a következő javaslatot teszi:

1. A Balaton nemesak a közvetlenül érdekelt, három vármegyének, de az egész országnak olyan kincse, mely eddig parlagon hevert, jövőre azonban a már általa említett érdekek tekintetéből kiaknázzandó.

Erre első sorban maga a társadalom s a közvetlen anyagilag érdekelttek lettek volna hivatva. Demiuán a társadalom eddigi mozgalma elégsé-

gesnek nem mutatkozik, a közvetlen érdekelt birtokosok pedig közönnyel fogják fel saját érdekeiket, szükséges, hogy a Balatonvidék emelését vegye kezébe az erre hivatott 3 vármegye, t. i. Somogy, Zala és Veszprém törvényhatósága. És pedig akként, hogy mindegyik vármegye küldjön ki már a folyó évi őszi közgyűlésében egyenlő számú 10—10 tagból álló balatoni albizottságot, mely együttes üléseit a Balatonpart más-más nagyobb helyén a Balaton szabályozási kormánybiztos elnöklete alatt tartja, egységes terveket, javaslatokat készít, azokat egyenkint törvényhatóságaik elé terjesztik s arra törekednek, hogy a vármegyék főzónásai egyöntetű megállapodásra jussanak.

2. Egyelőre minden vármegye a következőkre törekedjék:

A) A parti és vízi közlekedés emelésére és pedig mindegyik vármegye saját hatáskörében. E végből:

a) befolyásolandó a gőzhajó közlekedés, még pedig úgy személy, mint teherforgalom tekintetében.

b) a gőzhajó közlekedés fenállásának 10 éven túli időre biztosítása, vagyis akkorra, a mikor a balatontavi gőzhajózási társaság szubvencziói megszűnván kétségesse válhat e társaság fenállása, vagy legalább is az eddig szabályozott járatok fenntartása.

c) A vízhez vezető utaknak jókarban tartása, legalább annyira, hogy mint nyári közlekedési utak akadály nélkül használhatók legyenek s a szükséghez mérten ilyeneknek nyitása.

B) Fásítás.

És pedig első sorban valamennyi közlekedési utnak minél előbb leendő beültetése, másodsorban pedig a partmenti, erre alkalmas területeknek erdősítése vagy legalább is befásítása kellő szakszerűséggel.

A mennyiben a magánosokhoz intézett felhi-

vás eredménytelen maradna, a balatonparti kopár és homokos területek szükséghez képesti részei az 1879. évi XXXI. t. cz. 165. §. alapján feltétlen erdőterületeknek lennének nyilvánítandók.

Szakszerűség szempontjából előzetesen meg volna állapítandó, hogy hol, meddig és mily fane-műekkel történjék a befásítás, vagyis konstatálendő volna: a parton hol kezdődik az a vonal a hol az ültetést a talajviz és jégár nem fogja veszélyeztetni. Ennek megállapítására, valamint szakszerű utasításokért a földművelési m. kir. minister ur keresendő meg.

C) A balatonmenti községekben a lakás és fürdőviszonyok oly kezdetlegesek, hogy azok ma, sem a kor, sem a közönség igényeinek meg nem felelnek, ennél fogva e viszonyok is szabályozandók és pedig, hogy a kívánt eredmény elérhető legyen az érdekelte vármegyéknek itt is egyöntetű eljárást kell követniök egészségügyi, köz- és rendbiztonsági és fürdőszabályrendeletek megalkotása által.

Legsürgősebb intézkedések volnának:

hogy fürdőkül tekintendő községekben orvos állandóan lakják, vagy legalább is a körorvos naponként előre meghatározott időben megjelenjék, gyógyszerárak erigáltassanak vagy legalább is az orvosok kézi gyógytárt tarthassanak;

csak bizonyos meghatározott méretű és az általános egészségi követelményeknek megfelelő (padlózott) szobák legyenek bérbeadhatók;

mindenki, a kinek a fürdőidényre bérbe adandó lakása van, tartozik azt a hatóságnak (közs. előjáráságnak) az évad kezdete előtt (pl. május hó 1.) a lakás árával együtt bejelenteni, hogy a lakások egészségrendőrileg megvizsgáltassanak, az árak előre történt megállapításával pedig a fürdővendégek az esetleges későbbi zsarolásoktól megóvassanak;

különös súly helyezendő a koresmák, étkező helyiségek és vendéglők gyakori megvizsgálására; itt is szabott árak legyenek;

kiváló gond fordítandó még az életbiztonsági intézkedésekre, ilyenek: fürdőhelyek fürdőházak kijelölése, karban tartása, mentő csónakok és uszni tudó fürdőszolgák alkalmazása s a fürdőhelyekül szolgáló sekélyes területeknek jelzése által magában a Balatonban, stb. egy szóval ez irányban olykép szabályozandók a viszonyok, hogy egyrészt a fürdőzők szabad kényelme biztosíttassék, másrészt azonban életegészségi biztonságuk megóvassék s a fürdővendégek még se legyenek zsarolásnak, vagy legalább is az árak túlesigázásának kitéve.

D) Fürdőhelyeken nagyobb levén a forgalom és sűrűbb az érintkezés, gyakoribb a surlódás és a fürdővendégek és lakosok között, minélfogva nemcsak intenzívebbnek, de intelligensebbnek is kell lenni a közigazgatási apparátus működésének a községinél. Ez okból óhajtható volna, hogy törvényhatóságunkint a szükségnek megfelelően egy vagy több szolgabíró fürdőbiztosul alkalmaztassék, akik csak a fürdőévaddal kezdenék meg fürdőbiztosi működésüket s vagy állandóan egyes nagyobb helyeken tartózkodnának, vagy ambulanter végeznék feladatukat.

E) A közönség igényeinek megóvása céljából csakis oly községek volnának fürdőhelyeknek nyilváníthatók, amelyek mindezen intézkedések végrehajtásának magukat alávetik s nagyon természetesen az ily községek azután hathatósab hatósági támogatásban részesítendők, oly helyeken pedig a melyek magukat ezeknek alávetni vonakodnának, a fürdőzés be is volna tiltható.

F) Mindezen intézkedések végrehajtása költségeket okozván, nehogy már előre akár a községek, akár a törvényhatóságok újabb kiadással terheltessenek a fürdőhelyen igen mérsékelt fürdőgyógydíjak szedése lenne megállapítandó.

G) Biztosítani kell a nagy közönség forgalmát s jöllehet Somogyvármegyében a S.-Szobb. B.-Szt. György és Kaposvár-Fonyódi, Zalába a tapoleza-

badacsonyi és Veszprémben a Veszprém, B-Füred, esetleg Keszthelyig futó helyiérdekű vasutak létesítése folyamatban van már, a törvényhatóságoknak mégis oda kell törekedni, hogy minél előbb mennél több helyiérdekű vagy szárnyvasut épüljön.

H) Ambár a Balaton szab. ministeri biztos a Siózsilipet az erre kiadott szabályok értelmében kezelte, s ezen szabályzatban meg van állapítva a Balaton felszínének mindenkor magassága, hónapról-hónapra, mégis tekintettel arra, hogy az építkezések és befásítások lehetőleg állandó, vagy legalább is bizonyos előre fixirozott maximális magasságot túl nem lépő vízszint igényelnek: oda kell törekedni a vármegyéknek és érdekelteknek, hogy a Balaton niveauja a lehetőségig állandósítsassék.

I) Végül pedig: ámbár előre számítható, hogy a vármegyék e mozgalmat kellő méltánylással fogják felkarolni; s biztosra vehető az is, hogy összkormányzati hatáskörükben az egységes megoldásra fognak törekedni: mégis tekintve, hogy nem egy vármegye tevékenységéről, hanem három törvényhatóság összműködéséről van szó s a vármegyék választmányainak tervezett együttműködésétől csakis akkor várhatunk kellő sikert, ha az egész Balatonügy egységes vezetése biztosítatik, ez okból czélszerű volna, ha a vármegyék együttesen oda hatni törekednének, hogy a mozgalom élére s az ügyek vezetésére kormánybiztos állíttatnék, aki nemcsak az összes munkálatok kellő kivitelét ellenőrizné, hanem a jelentkező szükség és körülményekhez képest saját hatáskörében is intézkednék; mint a vármegyék balatoni bizottságainak elnöke, azok értekezleteit vezetné, tárgysorozatát megállapítaná; egy szóval tőle indulna ki mindama kezdeményezés, melynek keresztülvételéhez a hatósági és társadalmi közreműködés szüksége forog főt.

Az értekezlet elnöklő főispán előterjesztését egész terjedelmében elfogadja, annak alispán tagjai a mozgalom megindítását s a tervezett balatoni

~~albizottságok kiküldésének~~ kieszközlését ígérk, s felkérk elnököt, hogy a legközelebbi gyűlést hívja egybe Balaton-Füredre, arra részletes tervet dolgozson ki s addig e mozgalmat vezetni sziveskedjék.

Kmf.

Tallián Béla

főispán, m. biztos
elnök.

P o g á n y

jegyző.

Ezt a jegyzőkönyvet ugyanazon évi szept. 27-én a következő megkereséssel küldte meg Tallián Béla ö méltósága a 3 parti vármegye alispánjának:

Tekintetes alispán ur!

Mellékelve van szerencsém a Balaton érdekében folyó évi augusztus hó 10-én megtartott értekezletünk jegyzőkönyvének egy példányát megküldeni.

A jegyzőkönyv szerkesztésénél figyelemmel voltam arra, hogy abban megállapodásaink a részletekig kifejezést nyerjenek s ez okból, miután tervezetünk szerint a kérdésekkel külön e célra kiküldendő albizottságok fognak foglalkozni, hozzá füzni valóm nem is volna.

Miután azonban meggyőződéseim az, hogy törekvésünk csakis akkor járand sikerrel, ha az érdekelt vármegyék közönségeinek hathatós támogatásában is részesülünk, a mi iránt kétségem nincs; ismerve a három balatonparti vármegye közönségeinek kiváló hazafias erényeit, hogy minden kulturális mozgalomért, a mely a magyar fajnak szellemi és anyagi fejlődését czélozza, nemcsak lelkesedni tud, hanem azt akár áldozat árán is támogatja: van szerencsém tekintetes alispán ur figyelmét két irányban felhívni s ismerve befolyását, a

vezetése alatt álló vármegyében, nincs kétségem az iránt, hogy eredménytelen maradjon.

Méltóztassék a jegyzőkönyvet a legközelebbi közgyűlés elé terjeszteni, mozgalmunkat a vármegye közönségének támogatásába ajánlani s oda hatni, hogy a 10 tagu balatoni albizottság mielőbb megválasztassék s a jegyzőkönyvben foglaltakat még a tél folyamán áttanulmányozva, saját tervével kiegészítse, hogy a jövő tavasszal egybehivandó értekezlet elé már mindegyik albizottság kész munkálattal léphessen.

2. Már a jegyzőkönyvben kifejezést adtunk ama meggyőződésünknek, hogy az általunk támogatott mozgalom csakis akkor fog eredményt felmutatni, ha annak egységes vezetése biztosíttatik; ez csak az által lesz elérhető, hogy ha a mozgalom élére kormánybiztos állittatik, mert ez által biztosítva lesz a közvetlen érintkezés a kormányval s annak hatályosabb támogatása: talán czélszerű volna, hogyha a jegyzőkönyvben kifejtett okokból, már maguk a törvényhatóságok is javaslatba hoznák a kormánybiztos kirendelését.

Hangsúlyoznom kell, hogy ezzel nem a mozgalmat szándékozom kivenni a törvényhatóságok autonomikus köréből, mert meggyőződésem, hogy akár milyen szervezete lesz is a mozgalom vezetésének, az csak úgy fog sikerre vezetni, ha a törvényhatóságok támogatása is biztosítva lesz számára s mert elvi meggyőződésem, hogy kulturális és gazdasági irányban a vármegyék önkormányzatát nem csorbitani, hanem inkább kiterjeszteni kell.

Van szerencsém végül arra kérni tekintetes alispán urat, hogy tájékoztatásom végett vármegyéje megállapodását velem közölni sziveskedjék.

E megkeresésre Somogyvármegye októberi közgyűlésén megválasztotta a 10 tagból álló Balaton bizottságot, melynek tagjai lettek: gr.

Hunyadi Imre, gr. Zichy Béla, gr. Jankovich Tivadar, Bertalan Alajos, Bors Pál, Inkey István, Körmendy Lajos, Szalay Imre és Bosnyák Géza. Miután azonban az elnökségre megválasztottak arról egymásután leköszöntek, végre 1893. májusi közgyűlésén Inkey István urat választották meg elnöknek. Időközben Tallián Béla ő méltósága Békés és Csongrád megyék főispánjává neveztetvén ki, a megyéből eltávozott és így az általa megindított mozgalom, t. i. a Balaton-kultusznak a három parti vármegye által egyöntetű módon, vagyis nagy alapokon való megteremtése is egyelőre elmaradt.

Somogyvármegye alispánja azonban ekkor saját hatáskörében tett intézkedéseket, adott ki rendeleteket a főszolgabírákhoz és általuk a parti községek előjáróságaihoz, a melyeket már előbb voltam bátor felsorolni és a mely rendeletek végrehajtása évről-évre szigorúan ellenőriztetik s a melyeknek hatása már is szépen látható.

Zalavármegye közigazgatási bizottsága 1892. szeptemberi gyűlésén egy bizottságot küld ki, hogy a Balaton fejlesztése érdekében szükséges intézkedéseket hozza javaslatba. A kiküldött bizottság ugyanazon év október 24-én Badacsonyan értekezletet tart, a mely értekezleten felvett jegyzőkönyvet Somogyvármegyének azzal küldi meg Zalavármegye alispánja, hogy: „a Balaton-kultusz emelése, illetve a közös érdekek előmozdítására szükséges egyöntetű közreműködést biztosítjuk, megkeresés esetén a kívánalmakat behatóan tárgyalni és megállapo-

dásainkat a legnagyobb készséggel közölni fogjuk, ennek viszonzását pedig az ügy nagyfontosságánál fogva bizton reméljük.“

Azt hiszem, nem lesz érdektelen a Badacsonyban tartott értekezleten felvett jegyzőkönyvet egész terjedelmében közzé tennem, már csak azért is, hogy a Balaton-kultusz ügyének állását minél szélesebb körben közismertté tegyem és hogy a további teendőkhöz az alapot megmutassam.

Szó zsillip.

II.

Jegyzőkönyv.

Felvétetett Zalavármegye közigazgatási bizottsága által 1892. évi szeptember 13-án 1229/kb. 892. számú határozatával kiküldött bizottságnak 1892. évi október hó 24-én Badaacsonyan megtartott eljárásáról.

J e l e n v a n n a k :

Bogyay István, Bogyay Máté, Csigó Pál, Hertelendy István, Kovács Ábel, Hertelendy Ferencz, Lénárd Ernő, Skublies Gyula, Csertán Károly, Lányi Kálmán.

Elnök :

Jegyzőkönyvvezető :

Csertán Károly alispán. Lányi Kálmán kir. mérnök.

T á r g y.

A Balaton fejlesztése érdekében szükséges intézkedések megbeszélése és megállapítása.

Elnöklő alispán az ülést megnyitván, mindekelőtt a Mélt. Tallián Béla Somogyvármegye főispánja által a Balaton-kultúra emelése érdekében Balaton-Füreden f. é. augusztus 10-én megtartott értekezletről felvett jegyzőkönyvet mutatja be tárgyalás végett.

Az értekezlet a bemutatott és egész terjedelmében felolvasott jegyzőkönyvben előadottakat beható tárgyalás alá vevén, annak eredményéhez képest egy állandó bizottság kiküldését, mely a Bala-

ton vidéki érdekeket figyelemmel kísérje, a felmerülő szükségleteket tárgyalja, s annak alapján a vármegye közgyűléséhez az előterjesztéseket megtegye, szükséges és czélszerűnek tartja. Ha a vármegyék összműködése kívánatos leend, a közreműködést biztosítandónak véleményezi.

A fürdőhelyek rendszabályozását, valamint a balatoni kormánybiztos kirendelését kívánatosnak nem tartja.

Zalavármegye saját viszonyaiból és érdekéből kifolyólag a következőket javasolja:

1-ör. A hajózás kérdésében:

a) hogy az érdekelt Zala, Somogy és Veszprém vármegyék részéről együttesen a minisztériumhoz felterjesztés tétessék a balatontavi gőzhajózási részvénytársaság választmányába az évi segélyt nyújtó vármegyék mindegyikéből egy-egy tagnak beválasztása iránt, kinek feladata a részvénytársaság működését ellenőrizni.

b) a balatontavi gőzhajózási részvénytársaság által megállapított menetrend az előző év december 31-éig a miniszteri helybenhagyás előtt a vármegye közigazgatási bizottságának betekintés és az esetleges változtatások indítványozása végett bemutattandó.

c) a szállítási vitelbér szabályozandó s a közlekedés előmozdítása érdekében leszállítandó.

d) a részvénytársaság felhivandó, hogy a nagyobb forgalom kívánalmainak megfelelőleg uszályhajókat vegyen üzembe.

e) Keszthely és B.-Füred közt mint a Balaton gőzhajózási forgalom főpontjai között a hajójáratok június 15-től szeptember 15-ig volnának fenntartandók, és kívánatos volna, hogy az indulások a vasúti vonatok megérkezéséhez alkalmaztassanak.

f) minden állomásnál az utazó közönség érdekében várótermek felállítása szükségesnek mutatkozván, ezeknek létesítésére a társaság felhivandó volna;

g) a váróterem és a kikötő környékének befásítására, a mennyire a helyi viszonyok engedik, — az érdekeltség a hatóság által felhívandó.

h) a kikötőkhöz a gyalog és kocsin való hozzáférhetőség biztosítása szükségesnek mutatkozván, az, a hatóság kezdeményezése folytán minden egyes kikötőre nézve külön tárgyalással volna megállapítandó, mely tárgyalásra az érdekelt balatontavi gőzhajózási részvénytársaság is meghívandó, mely alkalommal meghatározatnék az is, miként lehetne a teheráruk feladásának megkönnyítését a kikötőkön is eszközölni ;

i) a hajóállomások a legközelebbi távírdalomással távírda — esetleg telephonnal összekötendők ; — ezen kívánalom annál inkább indokolt, mert a távírdai összeköttetés Badaacsonnyal ezelőtt 7—8 évvel kilátásba helyeztetett.

A Balaton vidékének emelésére és a Balatonkultusznak létkérdését képezvén a tapoleza-badacsonyi vasut kiépítése, ennek létesítése iránt a kereskedelemügyi miniszter ur feliratilag megkérendő volna.

2-szor. Utügyben :

Badaacsony, Kis-Örs, Révfülöp, ugy a Révfülöp-Szepezd és Zánka között elvonuló községi utak kiépítésére műszaki tervek készítése szükségeltetvén, annak elkészítésére az államépítészeti hivatal felhívandó és a bemutatott tervek alapján szabályszerű tárgyalással az érdekelt községek hozzájárulása meghatározandó volna, s tekintettel ezek nagy fontosságára, a kiépítés költségeihez a vármegye segítyezésre felkérendő.

3-szor. A befásítás kérdésében :

Az utak mellékeinek kötelező befásítása a vármegyei szabályrendelet alapján eszközölnendő lévén, a még fásítást igénylő területek befásításának fogantatása esetről-esetre a hatóság kezdeményezése folytán tárgyalással indítandó meg.

4-szer. Fürdőhelyek létesítése érdekében :

Az értekezlet a fürdőhelyeknek minél nagyobb számban létesítését óhajtván, semminemű oly intézkedést, mely ezeknek megnehezítését eszközölné, nem javasolhat; de igen is ily fürdőhelyek létesítésénél a hatóság erkölcsi támogatását biztosítandónak véleményezi.

5-ször. A turista utak építése ügyében:

Badacsony-hegy és Balaton-Füred község határában Tamás hegyre, úgy Arácon a Koloska hegyre turista út és fent menedékház létesítését szükségesnek véleményezi az értekezlet, melyeket az államépítészeti hivatal által vél kijelölendőeknek s ennek alapján hatósági tárgyalással a kiépítés eszközözlendő volna.

6-szor. Új hajóállomások létesítése kérdésében:

Az értekezlet szükségesnek tartja, hogy a hajóforgalom a legéberebb figyelemmel kísértessék, és ha a közönség érdeke kívánja, a hajóállomások szaporíttassanak.

7-szer. Az elpusztult szőlőterületek újbóli beültetése érdekében:

A Balatonvidék emelése a lakosság jólétének emelésével azonos lévén, ámbár az értekezlet jelelő tagjai, úgy a földmivelésügyi miniszter ur jóakarátát, mind egyesek ügybuzgó lankadatlan működését hálásan elismerik, mégis szükségesnek tartják, hogy a földmivelésügyi miniszter ur Ó nagyméltóságához felterjesztés intéztessék az iránt, hogy a phylloxera által pusztított vidéket a tönkremenéstől a legmesszebb menő támogatással megmenteni kegyeskedjék.

Kmft.

Csertán Károly,

alispán elnök.

Lányi Kálmán,

kir. mérnök jegyzőkönyvvezető,

Legnagyobb sajnálatomra nem sikerült megtudnom, hogy Tallián Béla főispán e megkeresésére Veszprémmegyében mi történt?

Midőn munkám így kiegészítve bezárom, véleményem az: hogy e kérdéseknek napirendre hozatala, illetve az illetékes faktorok előtti fellevenítése, vagyis a megkezdett alapon való folytatása, tehát: új gyűlés összehívása, a részletes tervek kidolgozása és megvitatása, így az egész Balatonvidék felvirágoztatásának kérdése reánk maradt hagyatékok képez és oly kötelezettséget, a melyre a három parti vármegye saját jól felfogott érdekében és lakóinak jóvoltáért erkölcsileg is kötelezve van.

